

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Δημιουργική Γραφή και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Ψηφιακή
Γραφή Παραμυθιού με Παιδιά Προσχολικής Ηλικίας»**

**«Creative writing and environmental education: digital fairytale
writing with preschool children»**

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΕΛΠΙΔΑ ΗΛΙΑΔΟΥ

ΑΕΜ: 4109

**ΕΠΟΠΤΗΣ: Βακάλη Π. Άννα, Μέλος Ε.Δ.Ι.Π. Δημιουργικής
Γραφής, Π.Δ.Μ. Β΄**

**Β΄ ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ: Κωτόπουλος Η. Τριαντάφυλλος,
καθηγητής & επιστημονικά υπεύθυνος Μ.Π.Σ. «Δημιουργική
Γραφή», Π.Δ.Μ.**

ΦΛΩΡΙΝΑ, ΜΑΙΟΣ 2023

Πίνακας Περιεχομένων

Εισαγωγή.....	5
1. Δημιουργική Γραφή	8
1.1 Δημιουργική Γραφή: Εννοιολογική Προσέγγιση και Ορισμός	8
1.2 Οφέλη Δημιουργικής Γραφής στην Ανάπτυξη των Παιδιών	11
1.3 Αξιοποίηση της Δημιουργικής Γραφής ως Εκπαιδευτικό Μέσο	15
1.4 Προγράμματα Σπουδών για τη Δημιουργική Γραφή στην Προσχολική Εκπαίδευση	18
1.5 Το Ψηφιακό Παραμύθι στην Προσχολική Εκπαίδευση.....	22
2. Περιβαλλοντική Εκπαίδευση	35
2.1 Η Έννοια της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης	35
2.2 Προγράμματα Σπουδών Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Προσχολική Εκπαίδευση	38
3. Περιγραφή της Πρακτικής Άσκησης: Μεθοδολογία και Παρουσίαση.....	43
3.1 Περιγραφή της Διαδικασίας και της Δομής.....	43
3.2 Περιγραφή της Διαδικασίας Ψηφιακής Γραφής Παραμυθιού με Παιδιά Προσχολικής Ηλικίας	44
4. Αναστοχασμός Διαδικασίας Διδακτικού Σεναρίου Συγγραφής Ψηφιακού Παραμυθιού	63
5. Συμπεράσματα-Συζήτηση	67
Βιβλιογραφικές Αναφορές.....	70

Λίστα Εικόνων

Εικόνα 1. Κατά τη διάρκεια της κατασκευής.....	27
Εικόνα 2. Ξεκινώντας τη διαδικασία κατασκευής.....	28
Εικόνα 3. Ομάδες δουλεύουν σε διαφορετικές κατασκευές.....	29
Εικόνα 4. Τοποθέτηση κατασκευών στην πλακέτα.....	30
Εικόνα 5. Τοποθέτηση υλικών στην πλακέτα.....	31
Εικόνα 6. Κάδοι ανακύκλωσης με lego.....	31
Εικόνα 7. Κατασκευή κτιρίου ανακύκλωσης.....	32
Εικόνα 8. Απορριματοφόρο από lego.....	32
Εικόνα 9. Συνολική κατασκευή lego.....	33
Εικόνα 10. Κατά την αναπαράσταση της ιστορίας.....	34
Εικόνα 11. Οι δύο πλακέτες με τις κατασκευές.....	34
Εικόνα 12. Πρώτες λήψεις για το βίντεο.....	35
Εικόνα 13. Πρώτες λήψεις για το βίντεο.....	35
Εικόνα 14. Η αρχή της ιστορίας.....	35
Εικόνες 15 και 16. Οι ήρωες του παραμυθιού.....	36
Εικόνες 17, 18 και 19. Τα υλικά ανά κάδο ανακύκλωσης.....	37
Εικόνα 20. Είσοδος του απορριματοφόρου.....	38
Εικόνα 21 και 22. Το απορριματοφόρο οδηγείται στο κτίριο ανακύκλωσης.....	38
Εικόνες 23 έως 26. Το απορριματοφόρο στους κάδους ανακύκλωσης.....	40
Εικόνες 27 και 28. Προς το τέλος του παραμυθιού.....	41
Εικόνες 29 και 30. Τα τελευταία πλάνα.....	42

Περίληψη

Η δημιουργική γραφή παρέχει πολλαπλά πλεονεκτήματα για την ανάπτυξη των παιδιών που σχετίζονται με την γνωστική, συναισθηματική, κοινωνική ολοκλήρωση και εξέλιξη του ατόμου. Στην παρούσα εργασία διερευνάται ο συνδυασμός της δημιουργικής γραφής και της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στην προσχολική ηλικία, με δημιουργία παιδικού παραμυθιού για την ανακύκλωση, οπτικοποίηση της αφήγησης και ψηφιοποίησή του παραμυθιού μέσω βίντεο. Για την εκπόνηση της εργασίας αυτής αξιοποιήθηκε η μέθοδος της βιβλιογραφικής ανασκόπησης ενώ στο ερευνητικό μέρος παρουσιάζεται, αναλύεται και αξιολογείται η διαδικασία της πρακτικής άσκησης, κατά την οποία εφαρμόστηκαν οι σχετικές δραστηριότητες σε ΚΔΑΠ. Μέσω της μελέτης της βιβλιογραφίας αναδείχθηκαν τα οφέλη της δημιουργικής γραφής και η σημασία της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, ενώ στο πλαίσιο της πρακτικής άσκησης παρουσιάστηκε ένα σενάριο διδασκαλίας που συνδυάζει αυτά τα στοιχεία, με την πρακτική εφαρμογή και τον πιθανό αντίκτυπο στα παιδιά προσχολικής ηλικίας. Μέσα από τη δημιουργία ενός παραμυθιού για την ανακύκλωση, τα παιδιά αναπτύσσουν δημιουργικότητα και περιβαλλοντική συνείδηση. Η διαδικασία ψηφιοποίησης ενισχύει τον τεχνολογικό αλφαριθμητισμό. Η προσέγγιση αυτή προάγει την ολιστική μάθηση, ενδυναμώνοντας τα παιδιά να γίνουν περιβαλλοντικά υπεύθυνοι πολίτες. Τα ευρήματα υπογραμμίζουν τη σημασία αυτής της ολοκληρωμένης προσέγγισης για την καλλιέργεια της φαντασίας, της αφήγησης ιστοριών και της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης των μικρών μαθητών.

Λέξεις-κλειδιά: *Δημιουργική Γραφή, Περιβαλλοντική Αγωγή, Ψηφιακό Παραμύθι, Προσχολική Ηλικία*

Εισαγωγή

Στον σημερινό ταχέως μεταβαλλόμενο κόσμο, η ανάγκη καλλιέργειας περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένων πολιτών έχει γίνει ολοένα και πιο ζωτικής σημασίας. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση, που αποσκοπεί στην προώθηση της ευαισθητοποίησης, της γνώσης και της υπευθυνότητας απέναντι στο περιβάλλον, έχει αναδειχθεί σε ισχυρό εργαλείο για τη διαμόρφωση του μέλλοντος του πλανήτη μας (Stevenson, 2007). Ταυτόχρονα, η δημιουργική γραφή έχει κερδίσει την αναγνώριση ως πολύτιμο μέσο έκφρασης και προσωπικής ανάπτυξης, ιδίως με την αξιοποίησή της σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα. Με την ενσωμάτωση της δημιουργικής γραφής και της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να δημιουργήσουν ελκυστικές και αποτελεσματικές μαθησιακές εμπειρίες για τους μαθητές, καλλιεργώντας τη φαντασία τους, τις γλωσσικές τους δεξιότητες και παράλληλα διαμορφώνοντας την περιβαλλοντική τους συνείδηση (Kerslake, 2021).

Η προσχολική ηλικία ειδικότερα, αποτελεί ένα κρίσιμο στάδιο στην ανάπτυξη του παιδιού, το οποίο χαρακτηρίζεται από ταχεία γνωστική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, τα παιδιά είναι ιδιαίτερα δεκτικά σε μαθησιακές εμπειρίες που διεγείρουν την περιέργεια, τη φαντασία και που συμβάλλουν στην απόκτηση ικανοποιητικής γλωσσικής δεξιότητας. Η δημιουργική γραφή, που περιλαμβάνει διάφορες μορφές αυτοέκφρασης μέσω της αφήγησης ιστοριών, της σύνδεσης με μορφές τέχνης και με φανταστικά παιχνίδια και κόσμους, έχει τεράστιες δυνατότητες για την προώθηση της γνωστικής και γλωσσικής ανάπτυξης (Guillén & Bermejo, 2011). Όταν συνδυάζεται με την περιβαλλοντική εκπαίδευση, γίνεται ένα μέσο για την εισαγωγή των μικρών παιδιών στη σημασία της περιβαλλοντικής προστασίας και της αειφορίας.

Σε συνδυασμό με όλα τα παραπάνω, τα επιθυμητά αποτελέσματα παιδείας και περιβαλλοντικής συνείδησης μεγιστοποιούνται με τη χρήση των ψηφιακών μέσων. Τα ψηφιακά εργαλεία τα τελευταία χρόνια έχουν μεταμορφώσει το τοπίο της εκπαίδευσης, προσφέροντας συναρπαστικές δυνατότητες για την εμπλοκή των νεαρών μαθητών. Η συγγραφή ψηφιακών ιστοριών, που περιλαμβάνει τη δημιουργία αφηγήσεων με τη χρήση στοιχείων πολυμέσων, όπως εικόνες, ήχους και διαδραστικές λειτουργίες, έχει αναδειχθεί σε μια συναρπαστική προσέγγιση της δημιουργικής έκφρασης. Αυτές οι ψηφιακές πλατφόρμες προσφέρουν στα παιδιά προσχολικής ηλικίας ευκαιρίες να εξερευνήσουν και να επικοινωνήσουν τις ιδέες τους με καινοτόμους τρόπους, προωθώντας τη δημιουργικότητα, τη συνεργασία και τις δεξιότητες ψηφιακού γραμματισμού (Preradovic, Lesin & Boras, 2016).

Αξιοποιώντας τη δύναμη της ψηφιακής αφήγησης, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να ενσωματώσουν απρόσκοπτα τη δημιουργική γραφή και την περιβαλλοντική εκπαίδευση στην προσχολική εκπαίδευση, γεφυρώνοντας αποτελεσματικά το χάσμα μεταξύ της φανταστικής έκφρασης και της οικολογικής ευαισθητοποίησης.

Στην παρούσα εργασία επιδιώκεται να γεφυρωθούν οι τομείς της δημιουργικής γραφής και της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, διερευνώντας τις δυνατότητες της ψηφιακής γραφής ιστοριών ως ένα ισχυρό εργαλείο σε προσχολικά περιβάλλοντα. Η βασική πεποίθηση στην οποία βασίζεται το θέμα της παρούσας εργασίας είναι ότι καλλιεργώντας τη δημιουργικότητα, τις γλωσσικές δεξιότητες και την περιβαλλοντική συνείδηση των παιδιών, αυτή η ολοκληρωμένη προσέγγιση μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένων και υπεύθυνων πολιτών, οι οποίοι είναι εξοπλισμένοι για να αντιμετωπίσουν τις οικολογικές προκλήσεις του μέλλοντος. Έτσι, καλλιεργώντας την αγάπη για την αφήγηση ιστοριών, ενθαρρύνοντας τη δημιουργική έκφραση και ενσταλάζοντας μια βαθιά αίσθηση περιβαλλοντικής ευθύνης από νεαρή ηλικία, τίθενται τα θεμέλια για μια γενιά ευσυνείδητων ατόμων και περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένων πολιτών. Η ενσωμάτωση της δημιουργικής γραφής και της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης μέσω της ψηφιακής συγγραφής ιστοριών έχει τεράστιες δυνατότητες για τη δημιουργία ελκυστικών και αποτελεσματικών μαθησιακών εμπειριών που θα διαμορφώσουν το μυαλό και τις στάσεις των παιδιών προσχολικής ηλικίας.

Στο πρώτο μέρος της εργασίας πραγματοποιείται η βιβλιογραφική ανασκόπηση. Παρέχεται η εννοιολογική προσέγγιση και ο ορισμός της έννοιας της δημιουργικής γραφής, ενώ παράλληλα αναλύονται τα σημαντικά οφέλη της δημιουργικής γραφής στην ανάπτυξη των παιδιών γενικά. Επιπλέον αναφέρεται η αξιοποίηση της δημιουργικής γραφής ως σημαντικό εκπαιδευτικό μέσο και αναλύεται η διάσταση της δημιουργικής γραφής όπως διαφαίνεται μέσα από το Πρόγραμμα Σπουδών για την Προσχολική Εκπαίδευση, με εστίαση στις αναφορές του ΠΣ για τη δημιουργικότητα, την επικοινωνία και την έκφραση, τη χρήση ΤΠΕ και την ψηφιακή αφήγηση. Τέλος, παρουσιάζεται η έννοια της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και τα Προγράμματα Σπουδών Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης για την Προσχολική Εκπαίδευση.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας ακολουθεί το ερευνητικό κομμάτι, όπου παρουσιάζεται η συνολική εμπειρία της πρακτικής άσκησης. Αναλυτικότερα, ακολουθεί ένα κεφάλαιο στο οποίο περιγράφεται η πρακτική άσκηση όσον αφορά τη μεθοδολογία και την αναλυτικό προγραμματισμό που ακολουθήθηκε. Επίσης, αναφέρεται το κέντρο στο οποίο

διεξήχθη η πρακτική άσκηση (ΚΔΑΠ Αμύνταιου) και επισημαίνονται μερικά γενικά στοιχεία που αφορούν την πρώτη εντύπωση και την πρώτη επαφή με τα παιδιά και το χώρο όπου ολοκληρώθηκε η πρακτική άσκηση. Στο δεύτερο μέρος του κεφαλαίου ακολουθεί η αναλυτική περιγραφή της διαδικασίας της ψηφιακής γραφής παραμυθιού με τα παιδιά. επισημαίνονται όλες οι επιμέρους διδακτικές δραστηριότητες που σχεδιάστηκαν ως προς τους στόχους και τα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν, ενώ παράλληλα περιγράφεται η διαδικασία διεξοδικά.

Τέλος, ακολουθούν ο αναστοχασμός της διαδικασίας του διδακτικού σεναρίου συγγραφής ψηφιακού παραμυθιού, όπου αξιολογείται η συνολική εμπειρία της πρακτικής άσκησης και παρουσιάζονται τα συμπεράσματα.

1. Δημιουργική Γραφή

1.1 Δημιουργική Γραφή: Εννοιολογική Προσέγγιση και Ορισμός

Η δημιουργική γραφή ως όρος περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα εκφραστικών μορφών που επιτρέπουν στα άτομα να επικοινωνούν τις σκέψεις, τις ιδέες και τα συναισθήματά τους με ευφάνταστο και πρωτότυπο τρόπο. Είναι μια μορφή τέχνης που υπερβαίνει τα όρια της παραδοσιακής ακαδημαϊκής γραφής, ενθαρρύνοντας την ελευθερία της έκφρασης, τον πειραματισμό και την προσωπική ερμηνεία (Morley, 2007). Αν και η δημιουργική γραφή μπορεί να λάβει διάφορες μορφές, όπως ποίηση, μυθοπλασία, μη μυθοπλασία και δράμα, η θεμελιώδης ουσία της έγκειται στη διερεύνηση και τη διατύπωση των ανθρώπινων εμπειριών, προοπτικών και συναισθημάτων. Στον πυρήνα της, η δημιουργική γραφή περιλαμβάνει τη δημιουργία αφηγήσεων, χαρακτήρων, σκηνικών και θεμάτων που εμπλέκουν τους αναγνώστες ή τους ακροατές σε διανοητικό και συναισθηματικό επίπεδο. Επιδιώκει να τους μεταφέρει σε εναλλακτικούς κόσμους, να τους προσκαλέσει να σκεφτούν περίπλοκες ιδέες ή να προκαλέσουν ένα ευρύ φάσμα συναισθημάτων. Μέσω της δημιουργικής γραφής, τα άτομα μεταδίδουν βαθιές ιδέες, αμφισβητούν τις επικρατούσες νόρμες, συλλαμβάνουν την ουσία της ανθρώπινης κατάστασης (Harper, 2014).

Φυσικά, προτού αναφερθεί οποιαδήποτε άλλη διάσταση της δημιουργικής γραφής, απαραίτητη είναι η προσέγγιση της έννοιας της δημιουργικότητας που βρίσκεται στον πυρήνα της συγκεκριμένης μορφής έκφρασης. Σύμφωνα με τον Achilon (2017), η δημιουργικότητα μπορεί να περιγραφεί μέσα από τις παρακάτω πτυχές και χαρακτηριστικά:

- **Ικανότητα:** ως ικανότητα η δημιουργικότητα μπορεί να οριστεί ως η αποτελεσματική δεξιότητα φαντασίας και πρότασης εφευρετικών λύσεων. Μάλιστα, η ικανότητα αυτή της φαντασίας δε βασίζεται τόσο στην ανακάλυψη εκ του μηδενός κάτι πρωτοποριακού και καινούριου, αλλά στην σύνθεση διαφόρων συμβατικών προοπτικών με σκοπό τη δημιουργία μίας εναλλακτικής πρωτότυπης, που δεν έχει σκεφτεί κανείς νωρίτερα.
- **Στάση ή φιλοσοφία:** η δημιουργικότητα μπορεί να αφορά ακόμη και την στάση των ανθρώπων απέναντι σε κάτι πρωτοποριακό, απέναντι στην αλλαγή και απέναντι στις

νέες προτεινόμενες προοπτικές που τους παρουσιάζονται. Η προθυμία που μπορεί να εκφράσει κάποιος και η αποδοχή της αλλαγής, η απόλαυση της δυνατότητας πλοήγησης μέσα σε μία πληθώρα νέων επιλογών και η ευέλικτη στάση στην εναλλακτική οπτική γωνία μπορεί να χαρακτηριστεί ως δημιουργικότητα.

- Διαδικασία: τέλος, η δημιουργικότητα χαρακτηρίζει σκληρά εργαζόμενους ανθρώπους που αναζητούν διαρκώς τρόπους βελτίωσης της ζωής τους ή πτυχών αυτής μέσω εύρεσης λύσεων και εναλλακτικών που μπορούν να διευκολύνουν τις ασχολίες τους. Πέρα από τη μυθολογία, η δημιουργικότητα μπορεί να χαρακτηρίσει τη συνεχή διαδικασία, την αέναη δραστηριότητα προς τα μπροστά, προς το καινούριο, στη σταδιακή βελτίωση και το μέλλον.

Αναλυτικά, μια καθοριστική πτυχή της δημιουργικής γραφής είναι η έμφαση στην πρωτοτυπία και την καινοτομία. Όπως αναφέρεται στο Smith (2020), η δημιουργική γραφή ενθαρρύνει τα άτομα να ξεφύγουν από τους συμβατικούς τρόπους έκφρασης και να εξερευνήσουν νέες δυνατότητες. Οι δημιουργικοί συγγραφείς, λοιπόν, ενθαρρύνονται να σκέφτονται έξω από το σύνηθες πλαίσιο, να αμφισβητούν τις καθιερωμένες συμβάσεις και να πειραματίζονται με τη γλώσσα, τη μορφή και τη δομή. Η δημιουργική διαδικασία περιλαμβάνει την ανάληψη ρίσκων, την υιοθέτηση της ασάφειας και τη διεύρυνση των ορίων της παραδοσιακής αφήγησης. Ωστόσο, η δημιουργική γραφή δεν εξαρτάται μόνο από την ατομική καλλιτεχνική έκφραση. Ο Nettle (2009) προσθέτει ότι η δημιουργική γραφή επηρεάζεται επίσης βαθιά από το πολιτιστικό, ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται. Οι δημιουργικοί συγγραφείς αντλούν έμπνευση από τις προσωπικές τους εμπειρίες, τις παρατηρήσεις του κόσμου γύρω τους και τις ευρύτερες λογοτεχνικές και καλλιτεχνικές παραδόσεις που έχουν διαμορφώσει τη δημιουργική τους πορεία. Με αυτόν τον τρόπο, η δημιουργική γραφή γίνεται διάλογος μεταξύ του ατόμου και του ευρύτερου πολιτιστικού τοπίου, αντανακλώντας την αλληλεπίδραση προσωπικών και συλλογικών εμπειριών.

Μια άλλη κρίσιμη πτυχή της δημιουργικής γραφής είναι η εγγενής σύνδεσή της με τον αναγνώστη ή το κοινό. Σε αντίθεση με ορισμένες άλλες μορφές καλλιτεχνικής έκφρασης, η δημιουργική γραφή προορίζεται να μοιραστεί, να βιωθεί και να ερμηνευτεί από άλλους. Προωθεί μια αμοιβαία σχέση μεταξύ του συγγραφέα και του αναγνώστη, όπου το νόημα

κατασκευάζεται μέσα από την πράξη της ανάγνωσης και της ερμηνείας. Ο συγγραφέας δημιουργεί μια αφήγηση, αλλά ο αναγνώστης είναι αυτός που την ζωντανεύει μέσω της φαντασίας, των εμπειριών και της κατανόησής του. Η ομορφιά της δημιουργικής γραφής έγκειται στην ικανότητά της να προκαλεί συναισθήματα, να προκαλεί κριτική σκέψη και να αμφισβητεί τις υπάρχουσες προοπτικές. Επιτρέπει στα άτομα να ασχοληθούν με διαφορετικές ιδέες, κουλτούρες και απόψεις, ενισχύοντας την ενσυναίσθηση και την κατανόηση. Μέσω της δύναμης της αφήγησης, η δημιουργική γραφή έχει την ικανότητα να ξεπερνάει τα σύνορα, να γεφυρώνει τα χάσματα και να συνδέει τους ανθρώπους στο χρόνο και στο χώρο (Nicholls, 2009).

Στη σημερινή ψηφιακή εποχή, η δημιουργική γραφή έχει εξελιχθεί και περιλαμβάνει διάφορες μορφές μέσω των ψηφιακών πλατφορμών. Από τα ιστολόγια και τις πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης μέχρι τις διαδραστικές εφαρμογές αφήγησης και τις εμπειρίες εικονικής πραγματικότητας, η δημιουργική γραφή έχει προσαρμοστεί στο μεταβαλλόμενο τοπίο της επικοινωνίας και της τεχνολογίας. Τα ψηφιακά εργαλεία παρέχουν νέες δυνατότητες δημιουργικής έκφρασης, επιτρέποντας στοιχεία πολυμέσων όπως εικόνες, ήχους και διαδραστικά χαρακτηριστικά που ενισχύουν την εμπειρία της αφήγησης (Barnard, 2019).

Η ψηφιακή τεχνολογία φαίνεται να αλλάζει τη φύση της γραφής και τον αντίκτυπό της στη δημιουργική γραφή. Μάλιστα, σε σχέση με το ζήτημα αυτό, ο Sari (2022) προσθέτει ότι σήμερα η σημασία του ψηφιακού γραμματισμού και της εξοικείωσης με τις ψηφιακές πλατφόρμες για την αποτελεσματική δημιουργία περιεχομένου είναι αξιοσημείωτη. Διαφορετικές ψηφιακές πλατφόρμες προσφέρουν μοναδικά χαρακτηριστικά και λειτουργίες, απαιτώντας από τους συντάκτες περιεχομένου να επιλέξουν την καλύτερη πλατφόρμα με βάση τους αναγνώστες-στόχους και τους σκοπούς της συγγραφής. Με τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και όλες τις νέες τεχνολογίες και τις ψηφιακές προοπτικές, έχει αλλάξει η δραστηριότητα πολλών κλάδων, όπως του μάρκετινγκ, της αγοράς, ακόμη και της εκπαίδευσης. Έτσι, η ενσωμάτωση της ψηφιακής τεχνολογίας έχει αναδείξει δημιουργικά νέα πλαίσια για την ίδια τη δραστηριότητα της δημιουργικής γραφής, με αποτέλεσμα η τελευταία να καθίσταται όχι μόνο αξιόλογη μορφή έκφρασης και τέχνης, αλλά και αποτελεσματικό εργαλείο εκπαίδευσης, επηρεασμού συνειδήσεων, κατεύθυνσης συμπεριφορών και γενικότερα, αξιόλογη μορφή ουσιαστικής επικοινωνίας.

1.2 Οφέλη Δημιουργικής Γραφής στην Ανάπτυξη των Παιδιών

Η δημιουργική γραφή, ως μορφή αυτοέκφρασης και φανταστικής αφήγησης, διαδραματίζει ζωτικό ρόλο στην ολιστική ανάπτυξη των παιδιών. Πέρα από τον ρόλο της στην απόκτηση της γλώσσας, η δημιουργική γραφή καλλιεργεί διάφορες γνωστικές, συναισθηματικές και κοινωνικές δεξιότητες που είναι ζωτικής σημασίας για την ανάπτυξη και την ευημερία του παιδιού. Έτσι, λοιπόν, παρακάτω αναλύονται τα οφέλη της δημιουργικής γραφής στην ανάπτυξη των παιδιών και υπογραμμίζεται η σημασία της δημιουργικής γραφής στην προώθηση της ίδιας της δημιουργικότητας, αλλά και των γλωσσικών δεξιοτήτων, της συναισθηματικής νοημοσύνης και των κοινωνικών σχέσεων.

Πρώτα απ' όλα, η δημιουργική γραφή ενθαρρύνει και ενισχύει τη δημιουργικότητα των παιδιών. Τους παρέχει μια νοητή πλατφόρμα, όπου μπορούν να εξασκήσουν την έμφυτη φαντασία τους και να εξερευνήσουν τον κόσμο, να επινοήσουν χαρακτήρες και να κατασκευάσουν τις δικές τους προσωπικές αφηγήσεις. Συμμετέχοντας σε δραστηριότητες δημιουργικής γραφής, τα παιδιά αναπτύσσουν την ικανότητά τους να σκέφτονται πρωτότυπα και εναλλακτικά, να επιλύουν προβλήματα και να δημιουργούν μοναδικές ιδέες. Οι Wahjuningsih, Santihastuti, Kurniawati & Arifin (2020), μάλιστα, επισημαίνουν ότι το στοιχείο της δημιουργικότητας είναι απαραίτητο συστατικό για τους νέους μαθητές του 21ου αιώνα και τις διαδικασίες μάθησης που ακολουθούνται σήμερα.

Επιπρόσθετα, μέσω της δημιουργικής γραφής τα παιδιά μαθαίνουν να αγκαλιάζουν και να εκφράζουν την ατομικότητά τους, καλλιεργώντας την αίσθηση του εαυτού τους. Πρόκειται για ένα εργαλείο, λοιπόν, που είναι σε θέση να υποστηρίξει την διαδικασία της αυτεπίγνωσης (Chavis, 2013). Εκτός από αυτό, η δημιουργική γραφή φαίνεται να ενθαρρύνει μια δια βίου εκτίμηση για τη δημιουργικότητα και την καινοτομία, που αποτελεί βασική πτυχή της ίδιας της δημιουργικής γραφής, αλλά και σημαντικό στοιχείο της σύγχρονης οικονομίας: άτομα που σκέφτονται καινοτόμες λύσεις πετυχαίνουν βέβαια αποτελέσματα στη σύγχρονη εποχή συμβάλλοντας στη συνολική εξέλιξη της οικονομίας και της κοινωνίας (LaMore et al., 2013).

Οι γλωσσικές δεξιότητες είναι ένας άλλος τομέας που επωφελείται σημαντικά από τη δημιουργική γραφή. Μέσω της γραφής, τα παιδιά βελτιώνουν το λεξιλόγιό τους, τη γραμματική και τη δομή των προτάσεων. Μαθαίνουν να εκφράζουν αποτελεσματικά τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους, βελτιώνοντας τις δεξιότητες γραπτής και προφορικής επικοινωνίας τους (Klimova, 2012). Η δημιουργική γραφή επεκτείνει επίσης την κατανόηση

των παιδιών για τα λογοτεχνικά μέσα, τις τεχνικές αφήγησης και τη δομή της αφήγησης (Moulton & Holmes, 1997). Επομένως, μπορούν αδιαμφισβήτητα να υποστηριχτούν τα ακαδημαϊκά πλεονεκτήματα της δημιουργικής γραφής πέρα από τις σημαντικές παραμέτρους της εκμάθησης της εκτίμησης της καινοτομίας, της υιοθέτησης δημιουργικής χροιάς και της ελεύθερης αυτό-έκφρασης, καθώς οι κατεκτημένες γλωσσικές δεξιότητες μπορούν να μεταφερθούν σε διάφορους ακαδημαϊκούς κλάδους, διευκολύνοντας τη συνολική ακαδημαϊκή τους επίδοση (Dalavi & Deshpande, 2018).

Μία ακόμη σημαντική παράμετρος στην ανάπτυξη των παιδιών είναι αυτή της συναισθηματικής νοημοσύνης, και εντοπίζεται ότι και αυτή καλλιεργείται μέσω της δημιουργικής γραφής. Καθώς τα παιδιά εξερευνούν διαφορετικούς χαρακτήρες και σενάρια στις ιστορίες τους, αναπτύσσουν ενσυναίσθηση και αποκτούν γνώσεις για την πολυπλοκότητα των ανθρώπινων συναισθημάτων. Η δημιουργική γραφή τους επιτρέπει να εκφράζουν και να επεξεργάζονται τα συναισθήματά τους, προάγοντας όχι μόνο την αυτογνωσία και τη συναισθηματική ευεξία, αλλά και την ενσυναίσθηση και την ευαισθησία για τα συναισθήματα των άλλων. Ενδιαφέρον στο ζήτημα αυτό έχει η τοποθέτηση των Ivcevic, Brackett & Mayer (2007), οι οποίοι υποστηρίζουν ότι ούτως ή άλλως η δημιουργικότητα αποτελεί υπότονο της συνολικής νοημοσύνης, και έτσι η δημιουργική νοημοσύνη μπορεί να συμβάλει υπό προϋποθέσεις και στην ανάπτυξη της συναισθηματικής νοημοσύνης. Έτσι λοιπόν, με την εξερεύνηση διαφορετικών προοπτικών, τα παιδιά μαθαίνουν να εκτιμούν τις εμπειρίες και τα συναισθήματα των άλλων, καλλιεργώντας την αίσθηση της συμπόνιας και της κατανόησης (Gair, 2012).

Επιπλέον, η δημιουργική γραφή, προσφέροντας μια διέξοδο για αυτοαναστοχασμό, αυτοέκφραση και παρέχοντας στα παιδιά έναν ασφαλή χώρο για να εξερευνήσουν τις σκέψεις, τα όνειρα, τους φόβους και τις φιλοδοξίες τους, δημιουργεί χώρο για την ανάπτυξη ενός ακόμη σημαντικού και εφόρου ζωής πλεονεκτήματος: συμβάλλει στην θετική αυτό-εικόνα, την αυτοεκτίμηση και την αυτοπεποίθηση. Αυτό συμβαίνει, διότι μέσω της γραφής, τα παιδιά μπορούν να αναστοχαστούν τις εμπειρίες τους, να κατανοήσουν τον κόσμο γύρω τους και να αναπτύξουν μια ισχυρότερη αίσθηση ταυτότητας. Η δημιουργική γραφή δίνει στα παιδιά τη δυνατότητα να εκφράσουν τον αυθεντικό τους εαυτό, ενισχύοντας την αυτοπεποίθησή τους και προωθώντας μια θετική εικόνα του εαυτού τους (Rizzi, Pigeon, Rony & Fort-Talabard, 2020).

Πέρα από την προσωπική ανάπτυξη, η δημιουργική γραφή διευκολύνει επίσης τις κοινωνικές συνδέσεις και τις δεξιότητες συνεργασίας. Τα παιδιά μπορούν να συμμετάσχουν σε κοινές δραστηριότητες αφήγησης, κατά τη διάρκεια των οποίων συνδημιουργούν αφηγήσεις, ανταλλάσσουν ιδέες και βασίζονται στις προσθήκες και τις ιδέες του άλλου. Αυτή η συνεργατική πτυχή προωθεί την ομαδική εργασία, την ίδια τη συνεργασία και την αποτελεσματική επικοινωνία με τους άλλους, καλλιεργώντας παράλληλα το σεβασμό και την εκτίμηση της διαφορετικότητας. Επιπλέον, όσο τα παιδιά μοιράζονται τη γραπτή εργασία τους με άλλους, όπως οι συμμαθητές και οι εκπαιδευτικοί ή τα μέλη της οικογένειάς τους, ενισχύεται το αίσθημα υπερηφάνειας και της αυτοπεποίθησης, δημιουργούνται κοινωνικοί δεσμοί και ενθαρρύνεται η εποικοδομητική ανατροφοδότηση, ενώ παράλληλα εκπληρώνεται ο σημαντικός σκοπός της δημιουργικής γραφής, που δεν είναι άλλος από την σύνδεση των ανθρώπων. Η συνεργατική πρακτική μάλιστα στην δημιουργική γραφή, όπως υπογραμμίζει η Vass (2007), ενισχύει σε μεγάλο βαθμό την συναισθηματική ρύθμιση των παιδιών μικρότερων ηλικιών χάρη στη διαδικασία του διαμοιρασμού της εμπειρίας με συμμαθητές.

Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας που αξίζει να αναφερθεί, είναι το γεγονός ότι η δημιουργική γραφή καλλιεργεί τις δεξιότητες κριτικής σκέψης των παιδιών. Καθώς κατασκευάζουν αφηγήσεις, τα παιδιά μαθαίνουν να οργανώνουν τις σκέψεις τους, να αναπτύσσουν λογική αλληλουχία και να λαμβάνουν αποφάσεις σχετικά με την ανάπτυξη της πλοκής και τα κίνητρα των χαρακτήρων. Αναπτύσσουν την ικανότητα να αναλύουν και να αξιολογούν τα γραπτά τους, να εντοπίζουν τα δυνατά και τα αδύνατα σημεία και να αναθεωρούν αναλόγως το έργο τους. Αυτές οι δεξιότητες κριτικής σκέψης επεκτείνονται πέρα από τη δημιουργική γραφή και είναι πολύτιμες για την επίλυση προβλημάτων και τη λήψη αποφάσεων σε διάφορα πλαίσια. Έτσι τα πλεονεκτήματα της δημιουργικής γραφής είναι δεξιότητες που είναι σημαντικές δια βίου για τον τρόπο σκέψης των παιδιών και τον τρόπο που διαχειρίζονται τις πληροφορίες (Edberg & Edberg, 2018).

Σύμφωνα με τους Kulamikhina, Birova, Alipichev, Vasbieva & Kalugina (2018, σ. 116), η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης βασίζεται σε τρεις βασικές παραμέτρους που είναι: i) η ανάλυση, ii) η σύνθεση και iii) η αξιολόγηση. Επιπρόσθετα, όλα αυτά τα απαραίτητα στοιχεία που δομούν την κριτική ικανότητα του ατόμου υποστηρίζουν τις εξής δεξιότητες που όταν κατακτώνται, ένα άτομο μπορεί να θεωρηθεί ότι υιοθετεί κριτικό τρόπο σκέψης:

- Ικανότητα σύγκρισης και αντίθεσης
- Δεξιότητα ταξινόμησης και κατηγοριοποίησης

- Εκκλογίκευση
- Κατασκευή νέων ιδεών
- Συνδυασμός ιδεών για τη σύνθεση μίας νέας οπτικής
- Σκέψη εκτός συμβατικών πλαισίων
- Αξιολόγηση πληροφοριών και αναζήτηση αιτιών και αποτελεσμάτων
- Δεξιότητα εξαγωγής συμπερασμάτων
- Δεξιότητα αφαιρετικής σκέψης

Όλες οι παραπάνω δεξιότητες που αντανakλούν την ικανότητα κριτικής σκέψης και που αφορούν την αναλυτική σκέψη, τη σύνδεση πληροφοριών και την τελική αξιολόγηση μπορούν να εξασκηθούν χάρη στη δημιουργική γραφή, η οποία εμπεριέχει και απαιτεί όλες τις παραπάνω δεξιότητες προκειμένου να παραχθεί ένα δημιουργικό αποτέλεσμα.

Τέλος, μπορεί να προστεθεί ότι η δημιουργική γραφή προάγει την αυτοπειθαρχία και την επιμονή. Η συγγραφή άλλωστε απαιτεί συγκέντρωση, εστίαση και συνεχή προσπάθεια, ιδιαίτερα στα πρώτα στάδια της εκπαίδευσης. Τα παιδιά μαθαίνουν να θέτουν στόχους, να διαχειρίζονται το χρόνο τους και να επιμένουν να ολοκληρώνουν τις ιστορίες ή τα ποιήματά τους, και γενικότερα το πρότζεκτ με το οποίο ασχολούνται στο πλαίσιο της δημιουργικής γραφής. Η διαδικασία σύνταξης και επεξεργασίας, όπως επίσης και της προσωπικής αξιολόγησης της συγγραφικής δουλειάς στο τέλος της ενσταλάζει την αίσθηση της πειθαρχίας και της ανθεκτικότητας, προετοιμάζοντας τα παιδιά για μελλοντικές ακαδημαϊκές και προσωπικές προκλήσεις. Οι Tok & Kandemir (2015) συνοψίζουν και επεξηγώντας όλα τα παραπάνω, αναφέρουν ότι κατά τη δημιουργική διαδικασία της γραφής, υπάρχουν σημαντικά στοιχεία που λαμβάνουν χώρα απαραίτητως και που διαμορφώνουν δια βίου την ανθρώπινη σκέψη και στάση. Αυτά τα στοιχεία παρατίθενται παρακάτω και είναι τα εξής:

- Αυτοπειθαρχία
- Επιμονή απέναντι σε δυσκολίες και ανάπτυξη ανθεκτικότητας
- Ανοχή στην ασάφεια
- Αυτονομία
- Προθυμία ανάληψης ρίσκου
- Κίνητρα
- Αυτοαποτελεσματικότητα
- Ενδιαφέρον

1.3 Αξιοποίηση της Δημιουργικής Γραφής ως Εκπαιδευτικό Μέσο

Εφόσον η δημιουργική γραφή προσφέρει σημαντικά εκπαιδευτικά πλεονεκτήματα και έχει σημαντικά οφέλη στην ανάπτυξη των παιδιών, μπορεί να αξιοποιηθεί η ενσωμάτωσή της στο πλαίσιο του προγράμματος της εκπαίδευσης, καθιστώντας την άμεσο εκπαιδευτικό μέσο για την προώθηση της κριτικής σκέψης, την ενίσχυση των επικοινωνιακών δεξιοτήτων, την καλλιέργεια της φαντασίας και της δημιουργικότητας. Με την πρακτική εφαρμογή δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής στην εκπαίδευση και την αξιοποίηση στρατηγικών και τεχνικών δημιουργικότητας, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αξιοποιήσουν αποτελεσματικά το δυναμικό της δημιουργικής γραφής για να εμπλέξουν τους μαθητές στη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία, να προωθήσουν την αυτοέκφραση και βασικές δεξιότητες, χρήσιμες για την μετέπειτα ακαδημαϊκή πορεία των παιδιών αλλά και για τη ζωή τους.

Αναλυτικότερα, για να τονώσουν τη δημιουργικότητα των μαθητών, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν διάφορες στρατηγικές. Πρώτα απ' όλα, είναι ζωτικής σημασίας να δημιουργηθεί ένα υποστηρικτικό και ενθαρρυντικό περιβάλλον όπου οι μαθητές θα αισθάνονται ελεύθεροι να εξερευνήσουν τις ιδέες τους χωρίς το φόβο της κρίσης (Niu, Cheng, Duan & Zhang, 2022). Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να εισάγουν ποικίλες γραπτές προτροπές που επιτρέπουν προσωπική ερμηνεία, ενθαρρύνοντας τους μαθητές να σκεφτούν αντισυμβατικά και καινοτόμα, να αναλάβουν πρωτοβουλίες και να προτείνουν εναλλακτικές ιδέες για ποικίλα θέματα.

Με την αξιοποίηση της ζωντανής αφήγησης, των οπτικών βοηθημάτων και τους πόρους πολυμέσων που διατίθενται σήμερα σε ευρεία κλίμακα, οι εκπαιδευτικοί μπορούν επίσης να παρέχουν σπουδαίες πηγές πληροφοριών ώστε οι μαθητές να αντλούν έμπνευση. Επιπλέον, για τη διευκόλυνση στη διεξαγωγή συζητήσεων και την πρόταση νέων ιδεών υπάρχουν διάφορες τεχνικές, όπως είναι η ιδεοθύελλα ή αλλιώς ο καταγισμός ιδεών (Shah et al., 2013), που μπορούν να δημιουργήσουν μια συνεργατική ατμόσφαιρα που προάγει τη δημιουργική σκέψη. Η συνεργατική ατμόσφαιρα που επιτρέπει την έκφραση ιδεών στην τάξη είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης (Almelhi, 2021· Beghetto & Kaufman, 2014).

Ωστόσο, κατά το σχεδιασμό δραστηριοτήτων δημιουργικής γραφής στο χώρο της σχολικής τάξης, είναι σημαντικό να υπάρχει μία ισορροπία μεταξύ της επιτρεπόμενης

ελευθερίας και της απαραίτητης δομής. Διαφορετικά, ελαχιστοποιούνται τα πλεονεκτήματα της συνολικής διαδικασίας για τους μαθητές, ιδιαίτερα αυτά που αφορούν το γραμματισμό, τη φιλιαναγνωσία και τις δεξιότητες γραφής και ανάγνωσης. Είναι σημαντικό στις διάφορες δραστηριότητες οι εκπαιδευτικοί να ξεκινούν με την παροχή σαφών κατευθυντήριων γραμμών και στόχων, επιτρέποντας στους μαθητές να κατανοήσουν τον σκοπό και τις προσδοκίες της εκάστοτε δραστηριότητας. Οι κατευθυντήριες γραμμές από τους εκπαιδευτικούς είναι σημαντικές σε όλη τη διαδικασία συγγραφής και δημιουργικότητας, τόσο στο πλαίσιο της σύλληψης ιδεών όσο και στο πλαίσιο της ανατροφοδότησης αργότερα (May, 2007).

Η ενσωμάτωση στοιχείων επιλογής, όπως η επιλογή ειδών ή θεμάτων γραφής, μπορεί να ενδυναμώσει τους μαθητές και να ενισχύσει την υπευθυνότητά τους. Η δυνατότητα επιλογής όταν δίνεται στους μαθητές στο πλαίσιο ενός υποστηρικτικού εκπαιδευτικού περιβάλλοντος έχει σημαντικά πλεονεκτήματα για τη μάθηση και ενδυναμώνει τα κίνητρα των μαθητών για ενασχόληση με εκπαιδευτικά θέματα (Williams-Pierce, 2011). Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών, προσαρμόζοντας τις δραστηριότητες ώστε να ανταποκρίνονται στα διαφορετικά μαθησιακά στυλ και τα ενδιαφέροντα των παιδιών. Έτσι κανένα παιδί δε θα βιώνει τον αποκλεισμό από τη δημιουργική διαδικασία λόγω έλλειψης ενδιαφέροντος.

Για την προώθηση της δημιουργικότητας και της κριτικής σκέψης, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να εισάγουν στο πρόγραμμα διάφορες εργασίες συγγραφής, καθώς η ίδια η γραφή είναι μία διαδικασία που ενθαρρύνει τους μαθητές να εξερευνήσουν διάφορες προοπτικές και εναλλακτικές ιδέες. Για παράδειγμα, όπως αναφέρεται στο Pang (2015, σ. 124), οι μαθητές μπορούν να συμμετάσχουν σε ασκήσεις ιδεοληψίας, όπως:

- Ασκήσεις επαναδιατύπωσης δοσμένου κειμένου: για παράδειγμα μπορεί να ζητηθεί από τους μαθητές να ξαναγράψουν μια από τις αγαπημένες τους ιστορίες από την οπτική γωνία ενός διαφορετικού χαρακτήρα στην ιστορία, ή η αναδιατύπωση μπορεί να αφορά γραφής στην πρώτο πρόσωπο αντί για το τρίτο ενικό για αλλαγή της κατεύθυνσης, ακόμη και την κατασκευή μίας εναλλακτικής κατάληξης για το περιεχόμενο της ιστορίας.
- Ασκήσεις επέκτασης δοσμένου κειμένου: μπορεί να ζητηθεί από τα παιδιά να συμπληρώσουν την επόμενη μέρα μετά το τέλος της ιστορίας, να προσθέσουν

χαρακτήρες ή να επεκτείνουν μία μικρή ιστορία ώστε να διαρκεί περισσότερο.

- Συγγραφή δικού τους κειμένου: οι εργασίες ιδεοληψίας μπορεί να περιλαμβάνουν ασκήσεις κατά τις οποίες οι μαθητές διαμορφώνουν το δικό τους περιεχόμενο, είτε αυτό είναι ένα μικρό ποίημα ή τραγούδι, είτε είναι μία μεγαλύτερη ιστορία. Μπορεί ακόμη το προσωπικό κείμενο των παιδιών να αφορά δοσμένο θέμα, ώστε να υποστηρίζεται η διαθεματική προσέγγιση των εκπαιδευτικών αντικειμένων, ή να αφορά την συγγραφή σε ελεύθερη ροή για την έκφραση ενός δοσμένου συναισθήματος.

Φαίνεται πως υπάρχουν πολλές εναλλακτικές τεχνικές που μπορούν να αξιοποιούν οι εκπαιδευτικοί για την καλλιέργεια της δημιουργικότητας των μαθητών, ώστε να μπορεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο η δημιουργική γραφή να αξιοποιείται ως εκπαιδευτικό μέσο και εργαλείο καλλιέργειας δεξιοτήτων. Όλα αυτά τα πλεονεκτήματα της δημιουργικής γραφής στο πλαίσιο της εκπαίδευσης μπορούν, μάλιστα, να μεγιστοποιηθούν μέσα από δραστηριότητες συνεργατικής γραφής. Οι δημιουργικές αυτές δραστηριότητες αυτές παρέχουν ευκαιρίες στους μαθητές να συνεργαστούν, να μοιραστούν ιδέες και να αξιοποιήσουν ο ένας τη συνεισφορά του άλλου. Με αυτόν τον τρόπο ενισχύεται η συνεργασία, η επικοινωνία και οι δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων, ενώ παράλληλα καλλιεργείται η δημιουργικότητα και η ενσυναίσθηση μέσω της ανταλλαγής διαφορετικών προοπτικών (Jacobs & Lawson, 2017).

Για την κατάλληλη αξιοποίηση της δημιουργικής γραφής στην εκπαίδευση, η ανατροφοδότηση διαδραματίζει ως διαδικασία έναν καθοριστικό ρόλο. Κυρίως όσον αφορά τα πλεονεκτήματα της δημιουργικής γραφής στην ανάπτυξη του γραμματισμού και την ανάπτυξη των δεξιοτήτων των μαθητών στο γραπτό λόγο, είναι απαραίτητο να υπάρχει το κατάλληλο έδαφος και το σωστό πλαίσιο ανατροφοδότησης στους μαθητές μετά το πέρας της εργασίας τους, ώστε να αντιλαμβάνονται τις διορθώσεις και τις πτυχές του γραμματισμού χωρίς να υφίσταται έκπτωση η δημιουργική διαδικασία. Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να καθιερώσουν ένα υποστηρικτικό πλαίσιο ανατροφοδότησης που επικεντρώνεται στην εποικοδομητική κριτική και την ενθάρρυνση (Moser, 2010).

Όπως αναφέρεται στο Moser (2010), κατά την παροχή ανατροφοδότησης, είναι σημαντικό να επισημαίνονται τα δυνατά σημεία και να προσφέρονται συγκεκριμένες

προτάσεις βελτίωσης, στο πλαίσιο παροχής κατευθυντήριων γραμμών για την ανάδειξη των υπαρχόντων θετικών στοιχείων. Η ενθάρρυνση μάλιστα συζητήσεων αξιολόγησης από το σύνολο των μαθητών εντός της τάξης υπό ελεγχόμενες συνθήκες σεβασμού και αλληλοβοήθειας μπορεί να ενισχύσει σημαντικά τη μαθησιακή εμπειρία, καθώς οι μαθητές αποκτούν γνώσεις από τις απόψεις των συμμαθητών τους και αναπτύσσουν δεξιότητες κριτικής ανάλυσης, ενώ παράλληλα μαθαίνουν να σέβονται τους γύρω τους.

1.4 Προγράμματα Σπουδών για τη Δημιουργική Γραφή στην Προσχολική Εκπαίδευση

Τα Προγράμματα Σπουδών για το Νηπιαγωγείο του 21ου αιώνα εστιάζουν στην ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων και προωθούν την βελτίωση ικανοτήτων που ορίζονται από την εθνική και ευρωπαϊκή στρατηγική για την παιδεία. Οι ικανότητες αυτές σχετίζονται με την επικοινωνία, τη δημιουργική και κριτική σκέψη, την προσωπική ταυτότητα και την αυτονομία, τις κοινωνικές δεξιότητες και την ιδιότητα του πολίτη (Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, 2019). Όσον αφορά τη δημιουργικότητα, τα τελευταία χρόνια τα Προγράμματα Σπουδών για το Νηπιαγωγείο εστιάζουν σε μεγάλο βαθμό στην ανάπτυξή της. Ήδη από το 2002, όπως φαίνεται από το αντίστοιχο Πρόγραμμα Σπουδών, μέσα από το μάθημα της Μουσικής δίνεται έμφαση στην δημιουργική απελευθέρωση των παιδιών, ενώ στις τεχνικές αξιολόγησης για το νηπιαγωγείο εισάγονται οι συνθήκες δημιουργικής εργασίας¹. Το 2011 το Πρόγραμμα Σπουδών για το Νηπιαγωγείο υπογραμμίζει τη σημασία της δημιουργικής σκέψης στην ευρύτερη ικανότητα της σκέψης και στην γενικότερη διαδικασία της ανάπτυξης, αφού τα παιδιά μέσα από τη δημιουργική σκέψη, το συμβολικό και φανταστικό παιχνίδι

¹ Β': ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ.
<https://www.pdeionion.gr/wp-content/uploads/2019/03/1.%CE%98%CE%95%CE%A3%CE%9C%CE%9F%CE%98%CE%95%CE%A4%CE%97%CE%9C%CE%95%CE%9D%CE%9F-%CE%94%CE%95%CE%A0%CE%A0%CE%A3-%CE%91%CE%A0%CE%A3-%CE%9D%CE%97%CE%A0%CE%99%CE%91%CE%93%CE%A9%CE%93%CE%95%CE%99%CE%9F%CE%A5-2002.pdf>

μπορούν να εμπλουτίσουν την έκφραση, να ενεργοποιήσουν τα ενδιαφέροντά τους, να αναπτύξουν κριτικές δεξιότητες και να ενισχύσουν την αυτονομία τους².

Σύμφωνα με το Πρόγραμμα Σπουδών Προσχολικής Εκπαίδευσης - Νηπιαγωγείου (Αριθμ. 160476 /Δ1)³, είναι απαραίτητο να παρέχονται στους νηπιαγωγούς τα κατάλληλα εργαλεία που να επιτρέπουν δημιουργική ενσωμάτωση των αρχών του Προγράμματος στον σχεδιασμό διδακτικών παρεμβάσεων που ανταποκρίνονται στις ανάγκες της σχολικής μονάδας, των παιδιών της τάξης και όλων όσοι εμπλέκονται στη μαθησιακή διαδικασία. Οι βασικές αρχές του Προγράμματος Σπουδών Νηπιαγωγείου είναι:

- Τα θεμέλια για την ανάπτυξη βασικών ικανοτήτων επιτυχημένης και δυναμικής συμμετοχής του παιδιού στη σύγχρονη κοινωνική ζωή ως ενεργού πολίτη, στο πλαίσιο της αναπτυξιακής του ωριμότητας.
- Η έμφαση στην καλή γνώση των αναπτυξιακών χαρακτηριστικών των παιδιών προσχολικής ηλικίας, στο πλαίσιο της ολόπλευρης ανάπτυξής τους, με στόχο τη διαμόρφωση πλούσιων μαθησιακών περιβαλλόντων που σέβονται τον ρυθμό και τον τρόπο που μαθαίνει κάθε παιδί.
- Η μαθητοκεντρική προσέγγιση: το παιδί βρίσκεται στο επίκεντρο της μαθησιακής διαδικασίας και έχει ενεργό συμμετοχή στη διαμόρφωσή της χωρίς διακρίσεις, ενσωματώνοντας τις αρχές της ενταξιακής εκπαίδευσης.
- Η μάθηση και η ανάπτυξη συντελούνται καθώς το παιδί έρχεται σε επαφή με το περιβάλλον, τα αντικείμενα και τις καταστάσεις και αλληλεπιδρά με τους σημαντικούς άλλους.

Στην προώθηση της δημιουργικής σκέψης και της επικοινωνίας, το Πρόγραμμα Σπουδών εστιάζει στην θεματική Παιδί και Επικοινωνία στη Γλώσσα και την Χρήση ΤΠΕ (Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών). Αναλυτικά, οι διαδικασίες μάθησης στο Νηπιαγωγείο περιλαμβάνουν:

- ✓ Διερευνητική μάθηση
- ✓ Παιγνιώδη μάθηση
- ✓ Συνεργατική μάθηση

² 2ο μέρος Προγράμματος Σπουδών Νηπιαγωγείου 2011. <https://www.pdeionion.gr/wp-content/uploads/2019/03/2011-2o-%CE%9C%CE%95%CE%A1%CE%9F%CE%A3-%CE%A0.%CE%A3-%CE%9D%CE%97%CE%A0%CE%99%CE%91%CE%93%CE%A9%CE%93%CE%95%CE%99%CE%9F%CE%A5.pdf>

³ <https://edu.klimaka.gr/sxoleia/nipiagogio/3528-programma-spoudwn-nipiagogeiou>

✓ Μάθηση για όλους

Η οργάνωση της μάθησης πραγματοποιείται μέσα από τεχνικές όπως⁴:

1. Παιχνίδι (αυθόρμητο - ελεύθερο και οργανωμένο)
2. Ρουτίνες (καθημερινά επαναλαμβανόμενες δράσεις)
3. Καταστάσεις από την καθημερινή ζωή, ευκαιριακά ή επίκαιρα περιστατικά
4. Διερευνήσεις (σχέδια εργασίας, μικρές έρευνες, προβλήματα προς επίλυση)
5. Οργανωμένες δραστηριότητες ή οργανωμένο πρόγραμμα δραστηριοτήτων

Μελετώντας το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών για την προσχολική αγωγή και εντοπίζοντας τα σημεία που εστιάζουν στη δημιουργική γραφή (Α.Π.Σ. Προσχολικής, 2021), φαίνεται πως το πρόγραμμα σπουδών για την προσχολική αγωγή και την αξιοποίηση της δημιουργικής γραφής του 2021 και του 2014 παρουσιάζουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά. Και τα δύο προγράμματα επικεντρώνονται στην ανάπτυξη της γραπτής και προφορικής επικοινωνίας των παιδιών στο νηπιαγωγείο. Στον προφορικό λόγο, τα προγράμματα έχουν ως στόχο να βοηθήσουν τα παιδιά να κατανοήσουν τη διαφορετικότητα των προφορικών κειμένων και να εξασκηθούν στην αναγνώριση διαφορετικών ειδών προφορικής επικοινωνίας. Τα παιδιά μαθαίνουν ότι ο τρόπος έκφρασης διαφέρει ανάλογα με το είδος της επικοινωνίας και εκμεταλλεύονται τη χρήση κατάλληλου λεξιλογίου και άλλων γλωσσικών στοιχείων ανάλογα με το κείμενο και τις κοινωνικές συνθήκες. Επιπλέον, προσπαθούν να διατυπώσουν επιχειρήματα για να υποστηρίξουν τις απόψεις τους και αυτό υποστηρίζεται μέσω της δημιουργικής διαδικασίας.

Στον γραπτό λόγο, τα προγράμματα ενθαρρύνουν τα παιδιά να αναζητούν και να επεξεργάζονται γραπτά κείμενα στο περιβάλλον του νηπιαγωγείου. Μέσα από τη διαδικασία αυτή, αντλούν πληροφορίες και εξασκούνται στην ανάλυση του περιεχομένου, προτρέπονται να παράγουν γραπτά κείμενα, είτε ψηφιακά είτε μη, χρησιμοποιώντας τα διάφορα στοιχεία του γραπτού λόγου. Επιπλέον, τα προγράμματα του 2014 και του 2021 τονίζουν τη χρήση των τεχνολογικών μέσων (ΤΠΕ) για τη δημιουργία ψηφιακών έργων και αφηγήσεων. Σε αυτό το πλαίσιο, τα παιδιά ενθαρρύνονται να χρησιμοποιήσουν λογισμικά και να εξερευνήσουν τις δυνατότητες της τεχνολογίας για τη δημιουργία περιεχομένου. Αυτό συνδυάζεται με την

⁴ https://www.esos.gr/sites/default/files/articles-legacy/1947_1o_meros_pps_nipiagogeioy.pdf

ανάπτυξη της δημιουργικότητας, καθώς τα παιδιά εκφράζουν τις ιδέες τους με τη χρήση εικόνας, ήχου και κειμένου.

Τέλος, και στις δύο περιπτώσεις, υποστηρίζεται η δημιουργική έκφραση των παιδιών μέσω της θεατρικής τέχνης. Τα παιδιά ενθαρρύνονται να δημιουργούν σκηνές, να παίζουν ρόλους, και να εκφράζουν τις σκέψεις, τις εντυπώσεις και τις επιθυμίες τους μέσα από παιχνίδια ρόλων. Αυτό ενισχύει τη δημιουργική έκφραση και την ανάπτυξη της φαντασίας τους.

Οι αποκλίσεις στη δημιουργική γραφή μεταξύ των προγραμμάτων σπουδών για το νηπιαγωγείο του 2014 και του 2021 είναι ως εξής:

- **Προφορικός Λόγος:** Το πρόγραμμα του 2014 προτρέπει τα παιδιά να αντιλαμβάνονται τα χαρακτηριστικά του προφορικού λόγου για να διακρίνουν το είδος του ομιλητή και να παράγουν διαφορετικά είδη κειμένων. Στο πρόγραμμα του 2021, ο προφορικός λόγος επικεντρώνεται περισσότερο στην αφήγηση γεγονότων με χρονολογική σειρά και στη χρήση ερωτηματικών λέξεων για τη διατύπωση ερωτήσεων.
- **Γραπτός Λόγος:** Το πρόγραμμα του 2014 επικεντρώνεται στην αναγνώριση των σημειολογικών στοιχείων που ενισχύουν τη δημιουργία νοήματος στα γραπτά κείμενα και στον εντοπισμό των στοιχείων της δομής των κειμένων. Στο πρόγραμμα του 2021, η έμφαση δίνεται στη χρήση των τεχνολογικών μέσων (ΤΠΕ) για τη δημιουργία γραπτών κειμένων, καθώς και στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας μέσω της παραγωγής ποικίλων ψηφιακών έργων.
- **Πολυγλωσσία:** Το πρόγραμμα του 2021 περιλαμβάνει υποενότητα για την πολυγλωσσική επικοινωνία, προωθώντας τη χρήση διαφόρων γλωσσών για προφορική και γραπτή επικοινωνία.
- **Χρήση των ΤΠΕ:** Το πρόγραμμα του 2014 χρησιμοποιεί τις ΤΠΕ για αύξηση των παρεχόμενων και ενίσχυση των εμπειριών, επινόηση, και επικοινωνία, αλλά η έμφαση είναι στην αξιοποίηση των ψηφιακών εργαλείων. Στο πρόγραμμα του 2021, τα παιδιά ενθαρρύνονται να δημιουργούν ψηφιακά έργα όπως αφίσες, βίντεο, ιστορίες, κόμικς, κλπ., χρησιμοποιώντας διάφορα λογισμικά⁵.

Το Πρόγραμμα Σπουδών 2021 για την προσχολική αγωγή υπογραμμίζει τη σημασία της δημιουργικής διαδικασίας και καθορίζει τις βασικές κατευθύνσεις για την εξασφάλιση της

⁵ Το Α.Π.Σ. για την προσχολική αγωγή, διαθέσιμο στο σύνδεσμο: https://ean.auth.gr/wp-content/uploads/2021/11/programma_spoudwn_2021.pdf

ποιότητας του εκπαιδευτικού προγράμματος στο νηπιαγωγείο. Περιλαμβάνει τους στόχους, τη φιλοσοφία και τις διαδικασίες σχεδιασμού και ανάπτυξης ενός αναπτυξιακά κατάλληλου περιβάλλοντος μάθησης γεμάτου εμπειρίες και ερεθίσματα. Το πρόγραμμα είναι ευέλικτο και προσφέρει στους νηπιαγωγούς τα εργαλεία για δημιουργικό σχεδιασμό διδακτικών παρεμβάσεων που προσαρμόζονται στις ανάγκες της τάξης και των παιδιών.

Ιδιαίτερα η Θεματική Ενότητα που διαθέτει το πρόγραμμα, “Τέχνες”, αξιοποιείται συνεργατικά με άλλες θεματικές ενότητες για την προώθηση της δημιουργικής έκφρασης των παιδιών, με αξιοποίηση δράσεων που συμβάλλουν στην πνευματική εγρήγορση, την καλαισθησία και την ευημερία των παιδιών. Συγκεκριμένα, οι Τέχνες προάγουν την αισθητική αντίληψη και τη φαντασία μέσα από τη δημιουργική έκφραση. Η χρήση αυτών των Θεματικών Ενότητων στο νηπιαγωγείο ενισχύει την ενταξιακή προσέγγιση στη μάθηση και παρέχει ευκαιρίες εμπλοκής σε όλα τα παιδιά, προάγοντας την αίσθηση αποτελεσματικότητας και ελέγχου. Αυτό βοηθά στην ανάπτυξη ενεργών πολιτών που διαχειρίζονται τις προκλήσεις με ευαισθησία και επινοητικότητα. Στη θεματική ενότητα των ΤΠΕ, το πρόγραμμα προτρέπει τα παιδιά να μαθαίνουν να χρησιμοποιούν ψηφιακές τεχνολογίες και να εκφράζονται δημιουργικά μέσω αυτών. Αυτό είναι σημαντικό γιατί οι τεχνολογίες απαιτούν χρόνο για να μάθουν και η εξωτερική επαφή τους είναι περιορισμένη. Οι Τέχνες επιπρόσθετα, και οι δραστηριότητες και προσεγγίσεις μέσω της αξιοποίησης της δημιουργικής γραφής προσφέρουν μια ευκαιρία για την απελευθέρωση του δημιουργικού δυναμικού των παιδιών και τη συνεργασία τους στην μάθηση. Αυτή η προσέγγιση ενισχύει την εξατομίκευση της εκπαίδευσης και προάγει τη συνεργασία μεταξύ των παιδιών (Α.Π.Σ. Προσχολική, 2021).

1.5 Το Ψηφιακό Παραμύθι στην Προσχολική Εκπαίδευση

Το παραμύθι διαδραματίζει ως εργαλείο καθοριστικό ρόλο στην επίτευξη όλων των παραπάνω στόχων του Προγράμματος Σπουδών Νηπιαγωγείου και ιδιαίτερα σε συνδυασμό με τις ΤΠΕ στο πλαίσιο της ανάπτυξης δημιουργικών δεξιοτήτων. Στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για το Νηπιαγωγείο⁶ αναφέρεται ότι το παραμύθι αποτελεί αγαπημένο στοιχείο των παιδιών και μπορεί να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο της εξερεύνησης του

⁶ Β': Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών για το Νηπιαγωγείο.
http://iep.edu.gr/images/IEP/EPISTIMONIKI_YPIRESIA/Epist_Monades/A_Kyklos/Proshol_Agogi_nea/2019/diathematiko_eniaio_plaisio_spoudon.pdf

ευρύτερου ανθρωπογενούς περιβάλλοντος. Επίσης, το παραμύθι μπορεί να αποτελεί στην προσχολική εκπαίδευση μέρος του ελεύθερου παιχνιδιού, ενώ όσον αφορά την ανάπτυξη δραστηριοτήτων γλώσσας και επικοινωνίας, το παραμύθι μπορεί να αποτελέσει μια ενδεικτική διαθεματική δραστηριότητα, όντας περιεχόμενο στην οργάνωση της μάθησης για την ανάπτυξη της προφορικής επικοινωνίας, της γραπτής έκφρασης.

Στο Πρόγραμμα Σπουδών Νηπιαγωγείου επιδιώκεται να αναπτυχθεί η ικανότητα “τα παιδιά να εκφράζονται με το δημιουργικό δράμα και να αναπτύσσουν τη γλώσσα, να καλλιεργούν την επικοινωνία και να αξιοποιούν στο πλαίσιο των δυνατοτήτων τους την τεχνολογία” στο πλαίσιο της δημιουργίας και της έκφρασης. Τα παραμύθια μπορούν να αποτελέσουν σημαντικό εργαλείο για το στόχο αυτό. Στο ΠΣ αναφέρονται οι ενδεικτικές δραστηριότητες που σχετίζονται με το παραμύθι τη δραματοποίηση και την χρήση τεχνολογίας⁷:

- *Να αναπτύσσουν γλωσσικές και εκφραστικές δεξιότητες με τον αυτοσχεδιασμό, το διάλογο, τη δημιουργία, την επεξεργασία και τη δραματοποίηση αφηγήσεων.*
- *Τα παιδιά ενθαρρύνονται να αφηγούνται ιστορίες, να τις εικονογραφούν και να τις δραματοποιούν σε συνεργασία και με τους άλλους. Ενθαρρύνονται να επισημαίνουν την ανάγκη για δράση και λογική εξέλιξη στην ιστορία τους. Να προσθέτουν περιγραφές και πληροφορίες.*
- *Παροτρύνονται να συναποφασίζουν σε μικρές ομάδες σχετικά με την ανάπτυξη και την εξέλιξη μιας αυτοσχέδιας ιστορίας που πρόκειται να παίξουν ή να συνεχίσουν κάποια που βρίσκεται σε εξέλιξη (Δραματική Τέχνη, Μελέτη Περιβάλλοντος, Γλώσσα).*
- *Ενθαρρύνονται να «παίζουν» και να «διασκευάζουν» τους διάλογους ενός σεναρίου δοσμένου ή αυτοσχέδιου.*
- *Τα παιδιά ενθαρρύνονται να δραματοποιούν μύθους, ιστορίες και παραμύθια που διαβάζουν. Να αντιλαμβάνονται βασικά στοιχεία του δράματος, όπως την ένταση, τη σύγκρουση και το συμβολισμό. Στο πλαίσιο αυτό ο εκπαιδευτικός θέτει ερωτήσεις, διλήμματα, και ενθαρρύνει την εξερεύνηση και χρήση ποικίλων υλικών. Εκτιμά και επαινεί τις προσπάθειες των παιδιών.*

7

http://iep.edu.gr/images/IEP/EPISTIMONIKI_YPIRESIA/Epist_Monades/A_Kyklos/Proshol_Agogi_nea/2019/diathematiko_eniaio_plaisio_spoudon.pdf

- Τα παιδιά ενθαρρύνονται να χρησιμοποιούν στο πλαίσιο των δυνατοτήτων τους και με ασφάλεια την τεχνολογία (μαγνητόφωνο, φωτογραφική μηχανή κ.ά.) στα δημιουργικά τους παιχνίδια.

Στο 1ο μέρος του ΠΣ νηπιαγωγείου 2011⁸ τα παραμύθια αναφέρονται ως χαρακτηριστικά παραδείγματα δράσεων μετάβασης και ένταξης των παιδιών στο νηπιαγωγείο, ενώ επίσης στο 2ο μέρος του ΠΣ αναφέρεται ότι τα παραμύθια αποτελούν βασική διδακτική προσέγγιση για τη διευκόλυνση της προσωπικής και κοινωνικής ανάπτυξης του παιδιού⁹. Το παραμύθι μπορεί ακόμη να συμβάλει στην κατανόηση και την παραγωγή προφορικών κειμένων, ακόμη και στην παραγωγή γραπτού λόγου.

Οι ΤΠΕ έχουν εισαχθεί επίσημα στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών του Νηπιαγωγείου από το 2003 με την έκδοση του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών και Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών για το Νηπιαγωγείο (ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ) και από τότε εμφανίζεται σε όλα τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών (Σακελλαρίου, 2019). Στο ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ (σελ. 586)¹⁰ μια βασική αρχή που αναφέρεται είναι: “το παιδί να ενσωματώνει όπου είναι δυνατόν, την τεχνολογία στις διάφορες δραστηριότητες του προγράμματος και να αξιοποιεί ποικιλία πηγών πληροφόρησης, όπως το διαδίκτυο”. Επίσης, για την ανάπτυξη απλών δραστηριοτήτων πληροφορικής στο Νηπιαγωγείο αναφέρεται τα εξής χαρακτηριστικά στοιχεία μεθοδολογίας (σελ. 590): “Η Επικοινωνία (αλληλεπίδραση και παρουσίαση δεδομένων με πολλούς τρόπους, όπως οι κατασκευές, η δραματοποίηση, το σχέδιο, οι πίνακες, τα σχεδιαγράμματα) και η Τεχνολογία (το μαγνητόφωνο, η φωτογραφική μηχανή, η κάμερα και ο υπολογιστής κ.ά.) διατρέχουν όλα τα προγράμματα και βοηθούν τη διαδικασία της μάθησης αφού αυτή συντελείται με διαδραστικό και πολυαισθητηριακό τρόπο. Η Γλώσσα έχει εξ ορισμού διαθεματικό χαρακτήρα και οι δραστηριότητες προφορικής επικοινωνίας, ανάγνωσης και γραφής συνδέονται με όλα τα θέματα που προσεγγίζονται”. Στην Προσχολική Εκπαίδευση η χρήση ΤΠΕ αποτελεί μια διαθεματική

⁸ 1ο μέρος, Παιδαγωγικό Πλαίσιο και Αρχές Προγράμματος Σπουδών Νηπιαγωγείου.

<https://blogs.sch.gr/nippyliou/files/2020/04/1%CE%BF-%CE%9C%CE%AD%CF%81%CE%BF%CF%82.pdf>

⁹ 2ο μέρος, Μαθησιακές Περιοχές. https://www.esos.gr/sites/default/files/articles-legacy/1947_1o_meros_pps_nipiagogeioy.pdf

¹⁰

http://iep.edu.gr/images/IEP/EPISTIMONIKI_YPIRESIA/Epist_Monades/A_Kyklos/Proshol_Agogi_nea/2019/diathematiko_eniaio_plaisio_spoudon.pdf

προσέγγιση για τον οποιοδήποτε στόχο μάθησης και στο πλαίσιο οποιασδήποτε παιδαγωγικής θεματικής.

Σύμφωνα με το «ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα) – Νέο Πρόγραμμα Σπουδών» με κωδικό ΟΠΣ: 295450 Οριζόντια Πράξη στις 8 Π.Σ., 3 Π.Στ. Εξ., 2 Π.Στ. Εισ. Υπόεργο 1 : «Εκπόνηση Προγραμμάτων Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης» από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων με αναθεώρηση του 2014¹¹, στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα είναι απαραίτητο η εισαγωγή των ΤΠΕ στην εκπαίδευση να ισχύει σε κάθε μαθησιακή περιοχή των Προγραμμάτων Σπουδών. Αναλυτικότερα, στο ΔΕΠΠΣ και το νέο Πρόγραμμα Σπουδών Νηπιαγωγείου τονίζεται ότι η τεχνολογία αποτελεί βασική μορφή επικοινωνίας στη σύγχρονη εποχή και για την ανάπτυξη της επικοινωνιακής ικανότητας των παιδιών είναι απαραίτητο να υπάρχει χρήση των ΤΠΕ ακόμη και από την Προσχολική Εκπαίδευση. Οι ΤΠΕ παρέχουν διάφορες ευκαιρίες σχεδιασμού και αξιολόγησης της Προσχολικής Εκπαίδευσης στο πλαίσιο της ανάπτυξης των διαφορετικών μέσων έκφρασης, αναπαράστασης και επικοινωνίας της σκέψης. Επιπλέον, *“οι ΤΠΕ επιτρέπουν στα παιδιά να δημιουργήσουν νέα και καινοτόμα έργα, αλλά και να μάθουν για τις τέχνες. Οι καλλιτεχνικές δημιουργίες με τη χρήση των Τ.Π.Ε. αποτελούν σταθερό χαρακτηριστικό της σύγχρονης καλλιτεχνικής ζωής. Η μύηση των παιδιών στη χρήση τους για καλλιτεχνικούς σκοπούς συμβάλλει στη διεύρυνση των εκφραστικών δυνατοτήτων που τους προσφέρουν οι τέχνες”* (σελ. 171)¹².

Θεματικό Πεδίο και Θεματική Ενότητα	Θεματικές Υποενότητες	Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα
		Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:
A. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ A.1 ΓΛΩΣΣΑ	A.1.1 Προφορική Επικοινωνία ί. Κατανόηση και παραγωγή προφορικών κειμένων	Γνώσεις • Να αναγνωρίζουν λεξιλόγιο (λειτουργικό λεξιλόγιο, λεξιλόγιο με λέξεις υψηλής συχνότητας χρήσης,

¹¹ https://www.esos.gr/sites/default/files/articles-legacy/1947_1o_meros_pps_nipiagogeioy.pdf

¹² https://www.esos.gr/sites/default/files/articles-legacy/1947_1o_meros_pps_nipiagogeioy.pdf

	<p>ίί. Μεταγλωσσική επίγνωση</p>	<p>ορολογία γνωστικών αντικειμένων) που συναντάται σε προφορικά κείμενα και σε διάφορα επικοινωνιακά πλαίσια (ί).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν τα διαφορετικά είδη προφορικών κειμένων (αφηγήσεις, περιγραφές, ανασκοπήσεις, ανακοινώσεις, οδηγίες, αναφορές) (ί). • Να αναγνωρίζουν ότι ο προφορικός λόγος αποτελεί ένα σύστημα που απαρτίζεται από επιμέρους γλωσσικές μονάδες (φωνολογικές, μορφολογικές) (ίί). • Να αναγνωρίζουν ποια στοιχεία προσδιορίζουν την ταυτότητα και τον ρόλο των ομιλητών, το θέμα και τις προθέσεις του μηνύματος/κειμένου, και το πλαίσιο της επικοινωνίας (ίί). <p>Δεξιότητες</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να κάνουν περιγραφές με λογική σειρά και συνέπεια (ί). • Να παράγουν και να αναδηγούνται κείμενα (ί). • Να αποκωδικοποιούν και να χρησιμοποιούν εξωγλωσσικά (π.χ. εκφράσεις προσώπου και κινήσεις) και παραγλωσσικά (π.χ. επιτονισμός λέξεων, χροιά και ένταση φωνής) στοιχεία για την παραγωγή κειμένων και την επίτευξη της επικοινωνίας (ί).
--	----------------------------------	---

	<ul style="list-style-type: none"> • Να διατυπώνουν ερωτήσεις χρησιμοποιώντας τις κατάλληλες ερωτηματικές λέξεις (ί). • Να διατυπώνουν και να συνοψίζουν επιχειρήματα για την τεκμηρίωση απόψεων (ί). • Να αναλύουν τον προφορικό λόγο σε επιμέρους φωνολογικές μονάδες/οντότητες, όπως είναι οι λέξεις, οι συλλαβές και τα φωνήματα, και να τις χειρίζονται συνειδητά (ίί). • Να αναλύουν τις λέξεις σε μορφήματα και να συνδυάζουν μορφήματα, σύμφωνα με τους κανόνες της γλώσσας, ώστε να παράγουν νέες λέξεις (ίί). <p>Στάσεις</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να εμπλουτίζουν το λεξιλόγιό τους (ί). • Να υιοθετούν κριτική στάση απέναντι σε πληροφορίες και σε απόψεις των άλλων (ί). • Να υιοθετούν τους κανόνες/αρχές που διέπουν τη γλώσσα ως δομή και ως σύστημα επικοινωνίας (ίί). • Να προσαρμόζουν τους κώδικες επικοινωνίας στις απαιτήσεις της εκάστοτε κατάστασης και των κοινωνικοπολιτισμικών συνθηκών (ίί). • Να δείχνουν σεβασμό και ενδιαφέρον σε σχέση με τους διαφορετικούς τρόπους επικοινωνίας, ιδιαίτερα των
--	--

		ατόμων με αναπηρίες (π.χ. νοηματική γλώσσα) (ίι).
		Οι μαθητές/-τριες να είναι σε θέση:
A. ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ A.2 ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ (ΤΠ Ε)	A.2.1 Γνωριμία και Επικοινωνία με τις ΤΠ Ε ί. Γνωριμία των παιδιών με τα βασικά χαρακτηριστικά των ΤΠ Ε ίι. Κατανόηση του υπολογιστή ως ενιαίου συστήματος ίiii. Εξοικείωση με βασικά ψηφιακά εργαλεία επικοινωνίας και συνεργασίας	Γνώσεις <ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν τις ΤΠ Ε με βάση τα χαρακτηριστικά και τον σκοπό λειτουργίας τους (ι). • Να αναγνωρίζουν βασικές μορφές ψηφιακής πληροφορίας (κείμενο, εικόνα, ήχος) (ι). • Να αναγνωρίζουν τον υπολογιστή ως ενιαίο σύστημα (κεντρική μονάδα, κύριες μονάδες εισόδου και εξόδου) (ίι). • Να περιγράφουν απλά εργαλεία σύγχρονης και ασύγχρονης επικοινωνίας και μάθησης που τους είναι χρήσιμα (ίiii). Δεξιότητες <ul style="list-style-type: none"> • Να καταγράφουν τα οφέλη αλλά και τα αρνητικά της χρήσης των ΤΠ Ε (ι). • Να προτείνουν κανόνες για την ωφέλιμη και ασφαλή χρήση των ΤΠ Ε (ι). • Να αναπαριστούν τον υπολογιστή ως ενιαίο σύστημα και να αντιστοιχούν τα μέρη του με τη λειτουργία τους (ίι). • Να εκτελούν απλές λειτουργίες/ενέργειες των ΤΠ Ε για την ολοκλήρωση

		<p>εργασιών/ δραστηριοτήτων (ii).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να αναζητούν και να επιλέγουν κατάλληλες πληροφορίες στο διαδίκτυο (iii). • Να οργανώνουν αποτελεσματικά τις πληροφορίες που έχουν αναζητήσει και αποθη κεύσει από το διαδίκτυο (iii). • Να χρησιμοποιούν απλά εργαλεία σύγχρονης και ασύγχρονης επικοινωνίας (τι.χ. skype), καθώς και εργαλεία συνεργατικής δημιουργίας αρχείων (π.χ. Google D ti ve, πλατφόρμες εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, τι.χ. e-me, eclass), ώστε να επικοινωνούν και να συνεργάζονται (iii). <p>Στάσεις</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να εκτιμούν τις διαφορετικές χρήσεις των ΤΠ Ε, ώστε να μπορούν να ικανοποιήσουν καθημερινές ανάγκες (i). • Να τηρούν κανόνες ασφαλούς/ορθής χρήσης των ΤΠΕ (i). • Να υιοθετούν κριτική στάση απέναντι στη χρήση των ΤΠΕ ως εργαλείου επίλυσης καθημερινών προβλημάτων και ως εργαλείου ψυχαγωγίας (iii).
	<p>A.2.2 Ανακάλυψη, Προγραμματισμός και Ψηφιακό Παιχνίδι</p>	<p>Γνώσεις</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν λογισμικά ανοικτού και

	<p>ί. Παροχή πληροφοριών και καθοδήγηση με λογισμικά κλειστού τύπου</p> <p>ίί. Διερεύνηση, πειραματισμός και ανακάλυψη με λογισμικά ανοιχτού τύπου</p> <p>ίίι. Επίλυση προβλημάτων με λογισμικά ειδικών κατηγοριών και εξοικείωση με τον προγραμματισμό με προγραμματιζόμενα παιχνίδια</p> <p>ίν. Σχεδίαση, κατασκευή και προγραμματισμός κατάλληλων για τα παιδιά ρομποτικών περιβαλλόντων</p>	<p>κλειστού τύπου σε σχέση με τις λειτουργίες και τον τρόπο χρήσης τους (ι) (ίι).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να διακρίνουν τις βασικές εντολές προγραμματισμού, προγραμματιζόμενων παιχνιδιών (π.χ. εντολές κίνησης μπροστά- πίσω-αριστερά-δεξιά) (ίι). • Να αναγνωρίζουν βασικές δομές του προγραμματισμού (ακολουθία, επανάληψη, επιλογή) (ίιι). <p>Δεξιότητες</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να εκτελούν απλές ασκήσεις πρακτικής και εξάσκησης με ειδικά λογισμικά κλειστού τύπου (ι). • Να διερευνούν, να ανακαλύπτουν, να πειραματίζονται με την κατάλληλη χρήση λογισμικών ανοικτού τύπου (ίι). • Να κατασκευάζουν νοητικούς και εννοιολογικούς χάρτες (ίι). • Να ερμηνεύουν δεδομένα και να επαληθεύουν ή να απορρίπτουν υποθέσεις χρησιμοποιώντας εργαλεία οπτικοποίησης και προσομοίωσης (ίι). • Να παίζουν, να σχεδιάζουν και να δημιουργούν ψηφιακά παιχνίδια (ίι). • Να χρησιμοποιούν τις βασικές εντολές προγραμματισμού (π.χ.
--	---	---

		<p>εντολές κίνησης μπροστά-πίσω-αριστερά-δεξιά) (ίί).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να σχεδιάζουν απλούς αλγορίθμους (με ακολουθία και επανάληψη) για να λύσουν προβλήματα (χρησιμοποιώντας το σώμα τους και παιχνίδια, προγραμματιζόμενα ή μη) (ίί). • Να δημιουργούν, να εκτελούν και να διορθώνουν προγράμματα απτικού και οπτικού προγραμματισμού (εκσφαλμάτωση) (ίί). • Να δημιουργούν πλαίσια επίλυσης προβλημάτων προγραμματισμού μέσα και έξω από την τάξη (δάπεδα/ διαμόρφωση χώρων με την αξιοποίηση εμποδίων) (ίν). • Να κατασκευάζουν απλά ρομποτικά περιβάλλοντα αξιοποιώντας κατάλληλα υλικά (ίν). <p>Στάσεις</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να αντιμετωπίζουν τις ΤΠ Ε ως εργαλεία που ενισχύουν τη σκέψη και τις ικανότητές τους και όχι μόνο ως μέσα διασκέδασης και ψυχαγωγίας (ί ί). • Να εκτιμούν και να αξιοποιούν κατάλληλα τις πληροφορίες από τις διαφορετικές κατηγορίες ψηφιακών μέσων και περιβαλλόντων με τις οποίες ασχολούνται (ίί). • Να εκτιμούν και να αξιοποιούν τον διαφορετικό
--	--	---

		<p>τρόπο σκέψης που τους προσφέρουν τα περιβάλλοντα προγραμματισμού (ίν).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να συνεργάζονται για να επιλύσουν προβλήματα προγραμματισμού και να δημιουργήσουν περιβάλλοντα παιχνιδιού (ίν).
	<p>A.2.3 Επεξεργασία της Πληροφορίας και Ψηφιακή Δημιουργία</p> <p>ί. Αξιοποίηση των ψηφιακών εργαλείων για τη διαχείριση και την παρουσίαση της πληροφορίας</p> <p>ίι. Επεξεργασία της πληροφορίας και έκφραση με δημιουργικό τρόπο αξιοποιώντας το ψηφιακό περιβάλλον</p>	<p>Γνώσεις</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να αναγνωρίζουν και να οργανώνουν τις πληροφορίες με τις ΤΠΕ ανάλογα με τις ανάγκες και το θέμα που μελετούν (ί). • Να γνωρίζουν τα ψηφιακά εργαλεία που είναι απαραίτητα για να διαχειριστούν και να παρουσιάσουν τις πληροφορίες (ί). <p>Δεξιότητες</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να συνδυάζουν και να συνθέτουν τις πληροφορίες με τις ΤΠΕ με κατάλληλο τρόπο χρησιμοποιώντας κριτήρια και προηγούμενες γνώσεις (ί). • Να μετατρέπουν τις πληροφορίες στις ΤΠΕ, ώστε να καλύπτονται εκπαιδευτικές και επικοινωνιακές ανάγκες (μετατροπή απλού κειμένου σε ψηφιακό πολυμεσικό/πολυτρο-πικό κείμενο) (ί). • Να παρουσιάζουν τις πληροφορίες με

		<p>εναλλακτικούς τρόπους στις ΤΠ (ι).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να δημιουργούν πρωτότυπα ψηφιακά έργα και να εκφράζονται με λογισμικά σχεδίασης και επεξεργασίας, αναπαραγωγής και καταγραφής πληροφοριών (ήχου, εικόνας, βίντεο) (ίι). • Να διαχειρίζονται τις πληροφορίες για να κατασκευάζουν/ δημιουργούν με λογισμικό γενικής χρήσης και ειδικό λογισμικό ψηφιακές δημιουργίες, όπως αφίσα, βίντεο, ψηφιακή ιστορία, κόμικς (ίι). <p>Στάσεις</p> <ul style="list-style-type: none"> • Να αποδέχονται κριτικά τις διαφορετικές μορφές πληροφορίας και τα νέα πλαίσια επικοινωνίας και συνεργασίας που δημιουργούνται με τις ΤΠΕ (ί). • Να εκτιμούν την αξία της ψηφιακής πληροφορίας ως μέσου έκφρασης και επικοινωνίας (ι). • Να αξιοποιούν τις ΤΠΕ για να εκφράζονται με δημιουργικό τρόπο (ίι).
--	--	--

Ο συνδυασμός του παραμυθιού και των ΤΠΕ στην εκπαίδευση με τη μορφή του ψηφιακής αφήγησης έχει εισαχθεί ως πολύτιμο εργαλείο και στην ελληνική Προσχολική Εκπαίδευση, ακολουθώντας τις διεθνείς πρακτικές (Σακελλαρίου, 2019). Για την κατανόηση του γραπτού λόγου, τα πολυτροπικά κείμενα εξυπηρετούν τους στόχους της εξοικείωσης των

παιδιών με την πρόσληψη πληροφοριών και της αντίχρευσης των σημειωτικών μέσων ενός έντυπου κειμένου και ενός ψηφιακού κειμένου¹³.

Παράλληλα με τους στόχους της γνωριμίας με τις ΤΠΕ, στην Προσχολική Εκπαίδευση το ΔΕΠΠΣ 2014 προβλέπει και την ανάπτυξη της οπτικοακουστικής έκφρασης. Σημαντικό ρόλο σε αυτό το στόχο διαδραματίζει η ψηφιακή αφήγηση: τα παιδιά μπορούν να παράγουν απλή οπτικοακουστική αφήγηση (καθημερινής διαδικασίας) με διαδοχικές εικόνες και να σχολιάζουν τα αποτελέσματα. Η χρήση ΤΠΕ συμβάλλει στην συναισθηματική εμπλοκή των παιδιών και την ενίσχυση της προσοχής τους, ενώ αποκομίζονται με έναν πιο άμεσο τρόπο όλα εκείνα τα οφέλη που μπορεί να παρέχει η παραδοσιακή αφήγηση στο πλαίσιο της εκπαίδευσης (Σεραφείμ & Φεσάκης, 2010).

Σύμφωνα με τη Δαλάρη (2016), εφτά βασικά σημεία της ψηφιακής αφήγησης είναι τα παρακάτω (σελ. 2):

- 1) Το θέμα
- 2) Η αποσταθεροποίηση
- 3) Το συναισθηματικό περιεχόμενο της ιστορίας
- 4) Η φωνή
- 5) Η μουσική που υπάρχει κατά τη διάρκεια της αφήγησης της ιστορίας
- 6) Η οικονομία
- 7) Ο ρυθμός

Η αξιοποίηση της ψηφιακής αφήγησης καλύπτει πολλές από τις εκπαιδευτικές ανάγκες των παιδιών προσχολικής ηλικίας, αφού συμβάλλει στην ανάπτυξη των βασικών δεξιοτήτων που ορίζει και το Πρόγραμμα Σπουδών Προσχολικής Εκπαίδευσης. Συμβάλλει στην ανάπτυξη επικοινωνιακής δεξιότητας και κατανόησης/παραγωγής λόγου, στην προώθηση της δημιουργικής και κριτικής σκέψης, επιτρέπει το διάλογο και την επεξεργασία του υλικού, ενώ παράλληλα μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη μεταλαμπάδευση γνώσεων και διδαγμάτων στα παιδιά. Επιπλέον, τα παιδιά έρχονται σε άμεση επαφή με την λογοτεχνία, χρησιμοποιώντας μέσα (ΤΠΕ) που τους είναι ευχάριστα και οικεία (Βαλσαμίδου, 2010).

¹³ <https://edu.klimaka.gr/sxoleia/nipiagogio/3528-programma-spoudwn-nipiagogeiou>

2. Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

2.1 Η Έννοια της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Η περιβαλλοντική εκπαίδευση αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της προώθησης της βιώσιμης ανάπτυξης και της καλλιέργειας μιας βαθύτερης κατανόησης του περιβάλλοντός. Η περιβαλλοντική αγωγή έχει εξελιχθεί σημαντικά στη σύγχρονη εποχή και έχει εισαχθεί ως κλάδος στην επίσημη εκπαίδευση, ως αντικείμενο που αντανακλά τις μεταβαλλόμενες ανάγκες και προκλήσεις της περιβαλλοντικής κρίσης. Η εισαγωγή της περιβαλλοντικής αγωγής στην εκπαίδευση πραγματοποιήθηκε το 1964 με την Μελέτη Περιβάλλοντος στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, όπως εγκρίθηκε από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, μία πρωτοβουλία η οποία επί χούντας καταργήθηκε. Την ίδια στιγμή στην Ευρώπη είχαν αρχίσει να αναπτύσσονται τα πρώτα κινήματα περιβαλλοντικής ανησυχίας, ωστόσο στην Ελλάδα η πολιτική κατάσταση δεν επέτρεπε την ανάπτυξη ανάλογων κινήματων (Ταμουτσέλη, 2009).

Στα τέλη της δεκαετίας του 1970 και κατά τη διάρκεια της επόμενης δεκαετίας ξεκίνησε να σχεδιάζεται ένα περισσότερο σαφές πλάνο και στην Ελλάδα για την ανάπτυξη του αντικειμένου της Περιβαλλοντικής Αγωγής και την εισαγωγή της στην υποχρεωτική εκπαίδευση. Έτσι, το 1990 θεσμοθετήθηκε η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στην Ελλάδα, ενώ σήμερα έχει εξελιχθεί να υιοθετεί τον προσανατολισμό στη βιώσιμη ανάπτυξη και την αειφορία (Κούσουλας & Παπαζήση, 2009).

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση έχει ως βασικό στόχο την ευαισθητοποίηση των ατόμων σε σχέση με την επίπτωση των ανθρώπινων συμπεριφορών στο περιβάλλον και την καλλιέργεια οικολογικά υπεύθυνων ατόμων (Δημητρίου, 2009). Η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση τις τελευταίες δεκαετίες έχει αναχθεί σε μείζονος σημασίας ζήτημα, δεδομένης της αναγνώρισης των σημαντικών περιβαλλοντικών προβλημάτων και της οικολογικής κρίσης που έχει αρχίσει να έχει εμφανείς συνέπειες, οδηγώντας σε κλιματική αλλαγή με σοβαρές επιπτώσεις στον πλανήτη. Τα προβλήματα εξαιτίας της μόλυνσης του περιβάλλοντος είναι εμφανή και γνωστά παγκοσμίως και συμπεριλαμβάνουν σοβαρές και ξαφνικές κλιματικές αλλαγές, αποψίλωση των δασών, ακραίου βαθμού ρύπανση και σοβαρή απώλεια της βιοποικιλότητας. Έτσι, η ευαισθητοποίηση των πολιτών για τα ζητήματα

προστασίας του περιβάλλοντος είναι απαραίτητη ανάγκη, ενώ η εστίαση στην αειφόρο ανάπτυξη και την παράλληλη οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη χωρίς την ύπαρξη περιβαλλοντικού αντίκτυπου αποτελεί σημαντικό εκπαιδευτικό αντικείμενο (Λιαράκου & Φλογαΐτη, 2007). Η σύγχρονη περιβαλλοντική εκπαίδευση έχει, λοιπόν, ως στόχο να ενδυναμώσει τα άτομα με τις απαραίτητες γνώσεις και τις αναγκαίες δεξιότητες για την κατανόηση αυτών των ζητημάτων, ενθαρρύνοντάς τα να λαμβάνουν τεκμηριωμένες αποφάσεις και να αναλαμβάνουν υπεύθυνες δράσεις για ένα βιώσιμο μέλλον (Φανιουδάκη, 2015).

Ο προσανατολισμός στην αειφόρο ανάπτυξη που αποτελεί σήμερα βασική στόχευση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης αποτελεί μία ολιστική προσέγγιση και μετατοπίζει την εστίαση στο περιεχόμενο της περιβαλλοντικής μελέτης από την επικέντρωση στα στοιχεία του φυσικού κόσμου στην αναγνώριση της διασύνδεσης μεταξύ περιβαλλοντικών, κοινωνικών, οικονομικών και πολιτιστικών διαστάσεων. Αυτή η ευρύτερη προοπτική αναγνωρίζει ότι τα περιβαλλοντικά ζητήματα είναι συνυφασμένα με κοινωνικούς παράγοντες και απαιτούν διεπιστημονικές λύσεις. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση περιλαμβάνει πλέον θέματα όπως η αειφόρος ανάπτυξη και η ενσωμάτωση ηθικών εκτιμήσεων, για την προώθηση μιας πιο αρμονικής σχέσης μεταξύ ανθρώπου και φύσης (Λιαράκου & Φλογαΐτη, 2007). Όπως αναφέρει η Σχοινά (2015), είναι απαραίτητο οι σύγχρονοι μαθητές, οι οποίοι ως επί το πλείστον ζουν σε αστικές περιοχές, να ενημερώνονται για τις συνέπειες του ανθρώπινου αποτυπώματος στη φύση, ώστε να λειτουργούν με τρόπο που δεν βλάπτει το μέλλον των επόμενων γενιών, καθώς κάτι τέτοιο έχει μακροπρόθεσμα θετικό αντίκτυπο στην αειφόρο αστική ανάπτυξη.

Σήμερα, η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση όντας συντονισμένη με την τεχνολογική εξέλιξη και την ενσωμάτωση της τεχνολογίας στο πλαίσιο της εκπαίδευσης, έχει υιοθετήσει καινοτόμα εργαλεία και πλατφόρμες για τη βελτίωση των μαθησιακών εμπειριών στο ζήτημα της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης. Η τεχνολογία έχει επιτρέψει τη δημιουργία καθηλωτικών εικονικών περιβαλλόντων, προσομοιώσεων και διαδραστικών εφαρμογών που διευκολύνουν την πρακτική μάθηση σε σχέση με τις διαστάσεις της περιβαλλοντικής προστασίας (Kamarainen et al., 2013). Επιπλέον, η τεχνολογία και τα μέσα της έχουν διευκολύνει σημαντικά την πρόσβαση σε τεράστιο όγκο πληροφοριών, γεγονός που ευνοεί την ουσιαστική ενημέρωση για τα τρέχοντα περιβαλλοντικά ζητήματα. Η ενσωμάτωση της τεχνολογίας στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση όχι μόνο έχει κάνει τη μάθηση πιο ελκυστική, αλλά έχει επίσης προωθήσει την αίσθηση της παγκόσμιας διασύνδεσης, επιτρέποντας τη

συνεργασία και την ανταλλαγή γνώσεων πέρα από γεωγραφικά σύνορα (Vrasidas, Zembylas, Evagorou, Avraamidou & Aravi, 2007).

Μέσω της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, ενισχύεται η ενεργητική εμπλοκή των μαθητών στην περιβαλλοντική προστασία. Τα άτομα διδάσκονται τρόπους με τους οποίους μπορούν τα ίδια να γίνουν φορείς αλλαγής, ενώ η καλλιέργεια της περιβαλλοντικής συνείδησης και η ενστάλαξη οικολογικών ανησυχιών μέσω της περιβαλλοντικής αγωγής ωθεί τους μαθητές στο να γίνουν πράγματι πολίτες που σέβονται το περιβάλλον, αναζητούν και προωθούν οικολογικές λύσεις (Short, 2009). Έτσι, η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση καθίσταται πηγή οικολογικής έμπνευσης για τους μαθητές, ενώ παράλληλα ενθαρρύνει την απόκτηση πρακτικών εμπειριών, μέσω συμμετοχικών δραστηριοτήτων για την προώθηση μιας βαθιάς σύνδεσης με τη φύση (Σχοινά, 2015).

Μέσω της πρακτικής συμμετοχής σε περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες, τα άτομα αναπτύσσουν την αίσθηση της ιδιοκτησίας και της ευθύνης για το περιβάλλον. Επιπλέον, η περιβαλλοντική εκπαίδευση στοχεύει στην καλλιέργεια δεξιοτήτων κριτικής σκέψης, ενθαρρύνοντας τα άτομα να αμφισβητούν τα κυρίαρχα συστήματα και να υποστηρίζουν βιώσιμες πρακτικές στις κοινότητές τους. Με την ενδυνάμωση των ατόμων και την ενίσχυση αυτών των δεξιοτήτων, η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση επιδιώκει να δημιουργήσει ένα συλλογικό αντίκτυπο που εκτείνεται πέρα από την αίθουσα διδασκαλίας (Boca & Saraçli, 2019).

Όπως αναφέρεται και στο Καϊλα, Θεοδωροπούλου, Αναστασίου, Ξανθάκου & Αναστασάτος (2005), μπορούν να αναφερθούν τρεις διαστάσεις που αφορούν την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση:

- Η πρώτη αφορά την απόκτηση γενικών γνώσεων σχετικά με το περιβάλλον χωρίς την υποστήριξη άμεσης επαφής στο πλαίσιο εκπαιδευτικών επισκέψεων
- Η δεύτερη επικεντρώνεται στην ενεργό συμμετοχή και απόκτηση γνώσεων μέσω της φυσικής και ουσιαστικής επαφής με το περιβάλλον
- Η τρίτη διάσταση επιδιώκει την κοινωνική και πολιτική προοπτική, με έμφαση στον επαναπροσδιορισμό της σχέσης του ανθρώπου με το περιβάλλον και την ανάληψη ευθύνης.

Έτσι, η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στοχεύει στη δημιουργία ενημερωμένων πολιτών που μπορούν να αντιμετωπίσουν προβλήματα και να προλάβουν τη δημιουργία νέων, συμβάλλοντας έτσι σε ένα υγιές περιβάλλον. Οι στόχοι της περιλαμβάνουν την ευαισθητοποίηση, την απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων, τη δημιουργία θετικών στάσεων και την ανάπτυξη ικανοτήτων για την αναγνώριση και επίλυση περιβαλλοντικών προβλημάτων (Καλογιαννάκης & Παπαδάκης, 2017).

2.2 Προγράμματα Σπουδών Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στην Προσχολική Εκπαίδευση

Στο ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ Νηπιαγωγείου η αλληλεπίδραση των παιδιών με το φυσικό περιβάλλον αποτελεί μείζονα προτεραιότητα. Μέσω της αισθητηριακής εξερεύνησης τα παιδιά αντιλαμβάνονται και ερμηνεύουν τον κόσμο γύρω τους, ενώ παράλληλα μοιράζονται ιδέες και κατανοούν τη φύση και το περιβάλλον μέσα από το παιχνίδι και την αλληλεπίδραση με τους σημαντικούς άλλους. Η παρατήρηση και η διερεύνηση αποτελούν βασικά εργαλεία αντίληψης του φυσικού περιβάλλοντος για τα παιδιά (ΔΕΠΠΣ, 2003). Μέσα από διάφορες τεχνικές που προαναφέρθηκαν στο πλαίσιο της οργάνωσης της μάθησης και με διαθεματική προσέγγιση, η περιβαλλοντική εκπαίδευση αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της προσχολικής αγωγής. Η μελέτη περιβάλλοντος αποτελεί διακριτό διδακτικό αντικείμενο, του οποίου οι επιδιώξεις, το περιεχόμενο και οι ενδεικτικές δραστηριότητες για το Νηπιαγωγείο αναπτύσσονται γύρω από δυο άξονες (ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ 2003, σελ. 588):

- i. Ανθρωπογενές περιβάλλον και αλληλεπίδραση
- ii. Φυσικό περιβάλλον και αλληλεπίδραση

Ο δεύτερος άξονας περιλαμβάνει τις εξής ικανότητες-στόχους (σελ. 604-607): *Με κατάλληλες διδακτικές παρεμβάσεις τόσο στο χώρο του Νηπιαγωγείου, που θα πρέπει να προκαλεί την περιέργεια των παιδιών και να ικανοποιεί την ανάγκη τους για δράση και πειραματισμό, όσο και στο ευρύτερο περιβάλλον θα πρέπει να δίνονται στα παιδιά πολλές ευκαιρίες ώστε:*

- ✓ να διευρύνουν τις γνώσεις τους για τον ανθρώπινο οργανισμό
- ✓ να διευρύνουν τις γνώσεις τους για τους ζωικούς οργανισμούς

- ✓ να διευρύνουν τις γνώσεις τους για τους φυτικούς οργανισμούς στο άμεσο περιβάλλον τους
- ✓ να βιώνουν και να εξερευνούν κάποια χαρακτηριστικά του φυσικού και τεχνικού κόσμου να αρχίσουν να κατανοούν τη σημασία της παρατήρησης, των «πειραμάτων» και της περιγραφής για τη μελέτη υλικών και φαινομένων
- ✓ να ανακαλύπτουν βασικά χαρακτηριστικά γύρω από τη δομή και τις ιδιότητες των υλικών
- ✓ να αναγνωρίζουν τη χρησιμότητα ορισμένων εργαλείων και οργάνων για τη συλλογή πληροφοριών και να εξοικειωθούν με τη χρήση τους
- ✓ να «πειραματιστούν» με απλές μηχανές και εφευρέσεις
- ✓ να αναγνωρίζουν ορισμένες πηγές ενέργειας
- ✓ να αντιλαμβάνονται την κίνηση και τις απλές γενικές αρχές που τη διέπουν
- ✓ να αντιληφθούν ορισμένες χαρακτηριστικές ιδιότητες των μαγνητών
- ✓ να διευρύνουν τις γνώσεις τους για το φυσικό περιβάλλον
- ✓ να διερευνούν το χώρο και να προσανατολίζονται σε σχέση με σταθερά σημεία αναφοράς
- ✓ να απεικονίζουν με απλά μέσα το χώρο και να καταγράφουν μετακινήσεις και διαδρομές
- ✓ να περιγράφουν μεταβολές του καιρού και άλλα μετεωρολογικά φαινόμενα

Στο Πρόγραμμα Σπουδών 2011¹⁴ για το Νηπιαγωγείο επισημαίνεται η σημασία της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης προκειμένου τα παιδιά προσχολικής ηλικίας να υιοθετούν φιλοπεριβαλλοντική συμπεριφορά και να αναπτύσσουν τις σχετικές αξίες¹⁵. Αναφέρονται μάλιστα, τέσσερα διαδοχικά επίπεδα επεξεργασίας στο πλαίσιο της οργάνωσης των εκπαιδευτικών παρεμβάσεων για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στην Προσχολική Αγωγή:

1. Πρώτο επίπεδο: εντοπισμός και προσέγγιση θεμελιωδών γνώσεων για τους ζωντανούς οργανισμούς και το φυσικό και δομημένο περιβάλλον, προσέγγιση εννοιών που

¹⁴ ΑΠΣ 2011: 148. <https://www.pdeionion.gr/wp-content/uploads/2019/03/2011-2o-%CE%9C%CE%95%CE%A1%CE%9F%CE%A3-%CE%A0.%CE%A3-%CE%9D%CE%97%CE%A0%CE%99%CE%91%CE%93%CE%A9%CE%93%CE%95%CE%99%CE%9F%CE%A5.pdf>

¹⁵ <https://www.pdeionion.gr/wp-content/uploads/2019/03/2011-2o-%CE%9C%CE%95%CE%A1%CE%9F%CE%A3-%CE%A0.%CE%A3-%CE%9D%CE%97%CE%A0%CE%99%CE%91%CE%93%CE%A9%CE%93%CE%95%CE%99%CE%9F%CE%A5.pdf>

σχετίζονται με φυσικά φαινόμενα, τεχνολογία, κοινωνικές πρακτικές, καθημερινές συνήθειες, ηθικές αξίες, δικαιώματα

2. Δεύτερο επίπεδο: εντοπισμός ζητημάτων και προβλημάτων που σχετίζονται με τα παραπάνω και περιβαλλοντικές προεκτάσεις
3. Τρίτο επίπεδο: διερεύνηση περιβαλλοντικών ζητημάτων και προβλημάτων που εντοπίστηκαν στο δεύτερο επίπεδο επεξεργασίας
4. Τέταρτο επίπεδο: αναζήτηση, σχεδιασμός και υιοθέτηση στρατηγικών δράσεων για την ανάδειξη ατομικών και συλλογικών λύσεων για τα άνωθεν προβλήματα και ζητήματα

Η προσέγγιση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και της Αειφόρου Ανάπτυξης στην Προσχολική Αγωγή μέσα από διαθεματικές πρακτικές ενισχύεται μέσα από το ρόλο της δημιουργικότητας. Όπως αναφέρεται στο ΑΠΣ Προσχολικής Εκπαίδευσης 2011 (σελ. 150): *“η δημιουργική έκφραση μέσω των τεχνών αποτελεί για την περιβαλλοντική εκπαίδευση πολύτιμο εργαλείο κινητοποίησης των παιδιών και αποτύπωσης των απόψεων, συναισθημάτων, ιδεών και πρωτοβουλιών τους”*.

Στο Πρόγραμμα Σπουδών 2021 για την Προσχολική Εκπαίδευση (Αριθμ. 160476 /Δ1)¹⁶ εντοπίζεται το β' θεματικό πεδίο “Παιδί, Εαυτός και Κοινωνία”, όπου αναφέρεται ο βασικός στόχος της περιβαλλοντικής συνειδητοποίησης και της εστίασης στην ατομική και συλλογική ευημερία. Στο πλαίσιο της διαμόρφωσης ενεργών πολιτών, η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση των παιδιών αποτελεί ζήτημα κοινωνικού γραμματισμού. Στις γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις που επιδιώκονται να επιτευχθούν σε σχέση με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στην Προσχολική Εκπαίδευση, το ΠΣ συμπεριλαμβάνει:

- ατομικές επιλογές και αντίκτυπος στο περιβάλλον, κοινωνικό και φυσικό,
- συγκριτική διερεύνηση κοινωνικών καταστάσεων και περιβαλλοντικών φαινομένων που συνδέονται με την ανθρώπινη δραστηριότητα,
- λήψη αποφάσεων και υπεύθυνη συμπεριφορά
- κριτική στάση και ενεργός δράση για την αειφόρο ανάπτυξη

¹⁶ <https://edu.klimaka.gr/sxoleia/nipiagogio/3528-programma-spoudwn-nipiagogeiou>

Αναλυτικότερα, για τον άξονα της αλληλεπίδρασης του παιδιού με το φυσικό περιβάλλον, το ΠΣ 2011 περιλαμβάνει τις εξής γνώσεις, στάσεις και δεξιότητες:

- Να προσδιορίζουν τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος ξεκινώντας από το οικείο περιβάλλον τους
- Να προσδιορίζουν την έννοια της «βιοποικιλότητας»
- Να προσδιορίζουν στοιχεία που δείχνουν την εξάρτηση του ανθρώπου από τη φύση και τις επιδράσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας σε αυτήν
- Να περιγράφουν τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος και να βρίσκουν πληροφορίες που χρειάζονται για μια περιοχή ή διαδρομή
- Να ταξινομούν τα ζώα και τα φυτά του τόπου τους
- Να συλλέγουν και να ταξινομούν διάφορα φυσικά υλικά από το τοπικό τους περιβάλλον
- Να καταγράφουν πηγές ενέργειας στην καθημερινότητα και να προτείνουν λύσεις για την εξοικονόμηση των φυσικών πόρων και την προστασία του περιβάλλοντος
- Να εντοπίζουν συμπεριφορές που θέτουν σε κίνδυνο το φυσικό περιβάλλον και να προτείνουν πρακτικές διαχείρισης απορριμμάτων
- Να κινητοποιούνται και να συμβάλλουν θετικά στο ζήτημα της προστασίας του περιβάλλοντος
- Να αναπτύσσουν στρατηγικές μείωσης, επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης απορριμμάτων
- Να κινητοποιούνται και να αναπτύσσουν δράση για την ποιοτική αναβάθμιση του περιβάλλοντος στο σχολείο ή τη γειτονιά
- Να επιλέγουν μέσα μεταφοράς που είναι περισσότερο ασφαλή και δεν επιβαρύνουν το περιβάλλον

Η προσέγγιση της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης συναντάται φυσικά και σε άλλα θεματικά πεδία του ΠΣ, όπως στο Γ' θεματικό πεδίο (Παιδί και Θετικές Επιστήμες) και στη θεματική ενότητα της Τεχνολογίας Κατασκευών, καθότι η υποενότητα "Τεχνολογία των Κατασκευών ως Εργαλείο στην Καθημερινή Ζωή" στοχεύει στην κατανόηση της επίδρασης της τεχνολογίας στην κοινωνία και στο περιβάλλον.

3. Περιγραφή της Πρακτικής Άσκησης: Μεθοδολογία και Παρουσίαση

3.1 Περιγραφή της Διαδικασίας και της Δομής

Η πρακτική άσκηση πραγματοποιήθηκε με τη μορφή του διδακτικού σεναρίου, στο ΚΔΑΠ “*A ΜΠΕ ΜΠΑ ΜΠΑΛΟΜ*” (Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών), το οποίο βρίσκεται στο Αμύνταιο. Οι δραστηριότητες δημιουργικής γραφής με τα παιδιά έλαβαν τη μορφή του διδακτικού σχεδιασμού και το σύνολο της πρακτικής διήρκεσε τέσσερις διδακτικές ώρες, οι οποίες ήταν χωρισμένες σε δύο διαφορετικές μέρες. Με τις δραστηριότητες που σχεδιάστηκαν ο σκοπός ήταν η συγγραφή ενός παραμυθιού με θέμα την ανακύκλωση μαζί με παιδιά προσχολικής ηλικίας, στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής αγωγής. Παράλληλα, θα υπήρχε ενασχόληση με πρακτική κατασκευή του περιεχομένου του παραμυθιού και ψηφιοποίησή του με βίντεο, σε συνεργασία με τα παιδιά.

Η πρώτη επαφή με τα παιδιά την πρώτη από τις δύο μέρες της πρακτικής ήταν ιδιαίτερα ευχάριστη εμπειρία με την πλήρη υποστήριξη των υπεύθυνων της δομής. Υπήρξε θερμή υποδοχή από τους το σύνολο της δομής, ενώ τα παιδιά ήταν προετοιμασμένα για την εμπειρία που θα ζήσουν με θέμα την ανακύκλωση. Συγκεκριμένα, στη δομή υπήρχαν 24 παιδιά προσχολικής ηλικίας, εκ των οποίων τα 20 ήταν νήπια και τα 4 προνήπια. Η υπεύθυνη είχε προετοιμάσει τις προηγούμενες μέρες τα παιδιά για τη διεξαγωγή των δραστηριοτήτων στο πλαίσιο της πρακτικής άσκησης, ενώ στην αίθουσα φαίνεται πως είχε γίνει σχετική προεργασία με θέμα την ανακύκλωση, καθώς στους τοίχους υπήρχαν ζωγραφιές με θεματική “*Το Περιβάλλον Μου*”, ενώ σε μία γωνία της αίθουσας είχαν τοποθετηθεί αυτοσχέδιοι χρωματιστοί κάδοι με ενδείξεις για τα σκουπίδια που επιτρέπεται να πετάν τα παιδιά μέσα.

Στην πρώτη συνάντηση (28/3) και κατά τη διάρκεια της πρώτης διδακτικής ώρας, είχε σχεδιαστεί η διεξαγωγή συζήτησης με τα παιδιά, προκειμένου να γίνει μία εισαγωγή στο θέμα της ανακύκλωσης και με σκοπό την από κοινού λήψη αποφάσεων σε σχέση με τις διαστάσεις του παραμυθιού. Η συζήτηση διεξήχθη ομαλά, τα παιδιά απαντούσαν σε ερωτήσεις τύπου “*Ποιος ξέρει τι είναι ανακύκλωση;*”, “*Ποιος κάνει ανακύκλωση;*” και “*Ξέρετε τι χρώμα έχουν οι κάδοι ανακύκλωσης;*” ικανοποιητικά. Τα παιδιά ανταποκρίθηκαν θετικά στην συζήτηση

και μάλιστα δεν δίστασαν να μοιραστούν και τις δικές τους προσωπικές εμπειρίες σχετικά με την ανακύκλωση.

Στο πλαίσιο αυτής της πρώτης επαφής υπήρξε επίσης προσπάθεια για ενίσχυση της ευαισθητοποίησης των παιδιών σε σχέση με την περιβαλλοντική προστασία. Σε όλη τη διάρκεια της συζήτησης κατά την πρώτη αυτή συνάντηση όλοι είχαν συγκεντρωθεί σε έναν ειδικά διαμορφωμένο χώρο, που επέτρεπε να καθίσουν όλοι οι συμμετέχοντες στη συνομιλία κυκλικά, έχοντας άμεση οπτική επαφή όλοι μεταξύ τους. Στα παιδιά παρουσιάστηκαν διάφορες εικόνες που αφορούσαν την ατμοσφαιρική ρύπανση και τη μόλυνση του περιβάλλοντος, όπως φωτογραφίες από βιομηχανικές περιοχές, αστικές περιοχές και σκουπιδότοπους. Οι φωτογραφίες περνούσαν όλον τον κύκλο και αφού τις έβλεπαν όλα τα παιδιά υπήρχε συζήτηση σε σχέση με την περιβαλλοντική προστασία και την ευθύνη των ανθρώπων για τη βιωσιμότητα του περιβάλλοντος.

Στη συνέχεια, υπήρξε εστίαση στο ζήτημα των παραμυθιών, ώστε ομαλά να οδηγηθούν τα παιδιά στην ιδέα της κατασκευής της δικής τους ιστορίας. Έγιναν κάποιες ερωτήσεις σχετικά με το παραμύθι (*“Γνωρίζετε τι είναι το παραμύθι”, “Πώς γράφεται ένα παραμύθι”, “Πόσο συχνά διαβάζετε παραμύθια, σας αρέσουν;”*) και τα παιδιά μοιράστηκαν τις εμπειρίες τους με τα αγαπημένα τους παραμύθια. Έπειτα, παρουσιάστηκε στα παιδιά η πρόταση κοινής συγγραφής του δικού τους παραμυθιού με θέμα την ανακύκλωση, ώστε να ευαισθητοποιηθούν και άλλοι άνθρωποι μέσω της ιστορίας, ιδέα που τα ενθουσίασε.

3.2 Περιγραφή της Διαδικασίας Ψηφιακής Γραφής Παραμυθιού με Παιδιά Προσχολικής Ηλικίας

Όταν παρουσιάστηκε στα παιδιά το project αυτό της δημιουργικής γραφής, ο ενθουσιασμός τους ήταν τόσο μεγάλος που αμέσως άρχισαν να μοιράζονται τις ιδέες τους για την ιστορία. Τότε, ήταν σημαντικό να υπάρξει αναλυτική εξήγηση της διαδικασίας στα παιδιά, η οποία θα λάμβανε τη μορφή πολλών επιμέρους διδακτικών δραστηριοτήτων. Αυτό θα εξασφάλιζε ότι θα ακούγονταν όλες οι φωνές, ότι όλα τα παιδιά θα συμμετείχαν εξίσου στις

δημιουργικές δραστηριότητες και ότι δεν θα αναλάμβαναν περισσότερες πρωτοβουλίες παιδιά που τυχάνει να έχουν πιο δυναμικό χαρακτήρα.

Παρακάτω παρουσιάζονται οι 3 διδακτικές δραστηριότητες που έλαβαν χώρα κατά τη διάρκεια των τριών υπολοίπων διδακτικών ωρών:

1η Δραστηριότητα: Εμπλουτισμός παραμυθιού

Σκοπός:

- Τα παιδιά να ενεργοποιήσουν τη φαντασία τους
- Τα παιδιά να έρθουν σε επαφή με τη δημιουργική γραφή
- Τα παιδιά να δημιουργήσουν μόνα τους ένα παραμύθι
- Τα παιδιά να ευαισθητοποιηθούν σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος και με την ανακύκλωση

Υλικά:

- Χαρτί
- Μπογιές

Περιγραφή:

Υπήρχε ήδη προσχεδιασμένη η βασική δομή και το βασικό περιεχόμενο της ιστορίας, επομένως, η πρώτη δραστηριότητα αφορούσε τον εμπλουτισμό της ιστορίας με τη συμμετοχή των παιδιών. Μέσω ερωτήσεων και με την αξιοποίηση χειροτεχνιών, τα παιδιά ζωγράρισαν τους ήρωες (αυτό έγινε για να μη δοθεί στα παιδιά έτοιμο γυαλί ή τενεκεδάκι που υπήρχε στην ιστορία και προτιμήθηκε για λόγους ασφάλειας να ζωγραφίσουν έναν ήρωα από γυαλί και να του δώσουν όνομα).

Αφού τα παιδιά έδωσαν όνομα και εικόνα σε όλους τους χαρακτήρες ακολουθήθηκε η ίδια διαδικασία και για το υπόλοιπο παραμύθι με τα παιδιά να προτείνουν τις δικές τους ιδέες, ενώ και το τέλος της ιστορίας αποτελεί προϊόν της φαντασίας των παιδιών. Το παραμύθι στο τέλος της πρώτης δραστηριότητας είχε την εξής μορφή:

ΤΙΤΛΟΣ : Η ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ ΓΕΜΑΤΗ ΧΑΡΑ

Μία φορά και έναν καιρό στην Τουρκία ζούσε , η Τουλα η χαρτούλα ο Τάκης ο γυαλάκης ο Τενεκεδάκης και η Πλαστικούλα. Ήταν τέσσερις πολύ καλοί φίλοι γεμάτη ζωντάνια και χαρά που

έπαιζαν όλοι μαζί όσο τους χρησιμοποιούσαν οι άνθρωποι. Κάποια στιγμή όμως ξαφνικά επειδή είτε τελείωσαν αυτά που είχαν μέσα τους, είτε χάλασαν, είτε έσπασαν αποφάσισαν να τους αφήσουν σε έναν κάδο και να μην τους χρησιμοποιούν πια. Έτσι η Τούλα η χαρτούλα ο Τάκης ο γυαλάκης, ο Τενεκεδάκης και η Πλαστικούλα αποφάσισαν να κάνουν κάτι για αυτό, δεν είχαν βρει όμως ακόμα τι ήταν αυτό. Μία μέρα άκουσαν τους ανθρώπους να λένε πως υπάρχει ένα μέρος που ονομάζεται ανακύκλωση. Εκεί πηγαίνανε όλα τα ανακυκλώσιμα υλικά και τα ξανά έφτιαχναν για να μπορέσουν να ξαναγεμίσουν, να ξανά διακοσμήσουν ένα μέρος όταν το άκουσαν αυτό χάρηκαν πάρα πολύ. Γιατί εάν το έσκαγαν και έφευγαν από εκεί και πηγαίναν σε αυτό το μέρος θα ήταν πιο ευτυχισμένοι. Έτσι μία μέρα αποφάσισαν κρυφά να φύγουν από το σπίτι όπου έμεναν και να πάνε στην ανακύκλωση προχωρούσαν, προχωρούσαν, προχωρούσαν. Όσπου κάποια στιγμή έφτασαν τότε χάρηκαν τόσο πολύ, ενθουσιάστηκαν και φώναζαν τέλεια επιτέλους βρήκαμε την ανακύκλωση. Αφού τη βρήκαν αποφάσισαν να μπουν μέσα, ο καθένας σε ξεχωριστό κάδο. Θα χωρίζονταν αλλά θα ήταν ευτυχισμένοι γιατί το γυαλάκι θα έβρισκε κι άλλα γυαλάκια παρέα. Το χαρτάκι θα έβρισκε και άλλα χαρτάκια παρέα. Το τενεκεδάκι έβρισκε κι άλλα τενεκεδάκια παρέα και τέλος το πλαστικό θα έβρισκε κι άλλα πλαστικά παρέα. Έτσι λοιπόν αποχαιρέτησαν ο ένας τον άλλον και μπήκαν στους κάδους που έπρεπε να βρίσκονται. Άκουγαν από τους υπόλοιπους φίλους τους τα λένε πως θα έρθουν και θα μας πάρουν σήμερα, για να μας πάνε σε ένα μεγάλο εργοστάσιο που θα μας ξαναφτιάξουν και θα μας ξανά χρησιμοποιούν οι άνθρωποι και θα είμαστε και πάλι ευτυχισμένοι. Έτσι λοιπόν ήρθε αυτό το μεγάλο φορτηγό, που πήρε όλα τα ανακυκλώσιμα υλικά και τα πήγες στο εργοστάσιο. Εκεί τους περιποιήθηκαν τους έπλυναν τους έφτιαξαν τους έκαναν καινούργιους και τους μετέφεραν ξανά πίσω στα ράφια από το σούπερ μάρκετ. Τότε όλα τα υλικά αυτά ήταν τόσο χαρούμενα και τόσο ευτυχισμένα. Τέλος τα υλικά αυτά ηζέραν το δρόμο που έπρεπε να ακολουθούν ώστε να είναι πάντα ευτυχισμένα. Άρα είναι καλό να μην πετάμε κάτω τα σκουπίδια αλλά να τα πετάμε στους σωστούς κάδους.

2η Δραστηριότητα: Οπτικοποίηση του παραμυθιού και κατασκευή/δημιουργία

Σκοπός:

- Τα παιδιά να μπορέσουν να οπτικοποιήσουν το περιεχόμενο της ιστορίας τους μετατρέποντας τις ακουστικές πληροφορίες σε εικόνες και κατασκευές
- Τα παιδιά να διαλέξουν μεταξύ επιλογών και να λάβουν πρωτοβουλίες-αποφάσεις
- Τα παιδιά να σεβαστούν τη φωνή της πλειοψηφίας και να μάθουν να λαμβάνουν συνεργατικά αποφάσεις ως ομάδα

- Τα παιδιά να ενεργοποιήσουν τη φαντασία τους και να αποτυπώσουν πληροφορίες πολυαισθητηριακά

Υλικά:

- Πλαστελίνη
- Μπλοκ
- Μπογιές
- Lego
- Βιντεοκάμερα

Περιγραφή:

Για τη διεξαγωγή της συγκεκριμένης δραστηριότητας την τρίτη διδακτική ώρα (29/3) είχε προσχεδιαστεί τα παιδιά να επιλέξουν ανάμεσα σε τρεις επιλογές (ζωγραφιά, πλαστελίνη και lego), ώστε να δώσουν εικόνα στην ιστορία τους. Αποφασίστηκε μέσω ψηφοφορίας το μέσο οπτικοποίησης, για να είναι δίκαια η επιλογή. Αφού επεξηγήθηκε στα παιδιά η διαδικασία που θα ακολουθηθεί, τα παιδιά ψήφισαν ανοιχτά την επιλογή που προτιμούσαν από τις τρεις: 11 παιδιά επέλεξαν lego, 7 επέλεξαν πλαστελίνη και 6 επέλεξαν ζωγραφική. Έτσι, αφού κέρδισε η πλειοψηφία, αποφασίστηκε με τη χρήση lego να πάρει μορφή η ιστορία.

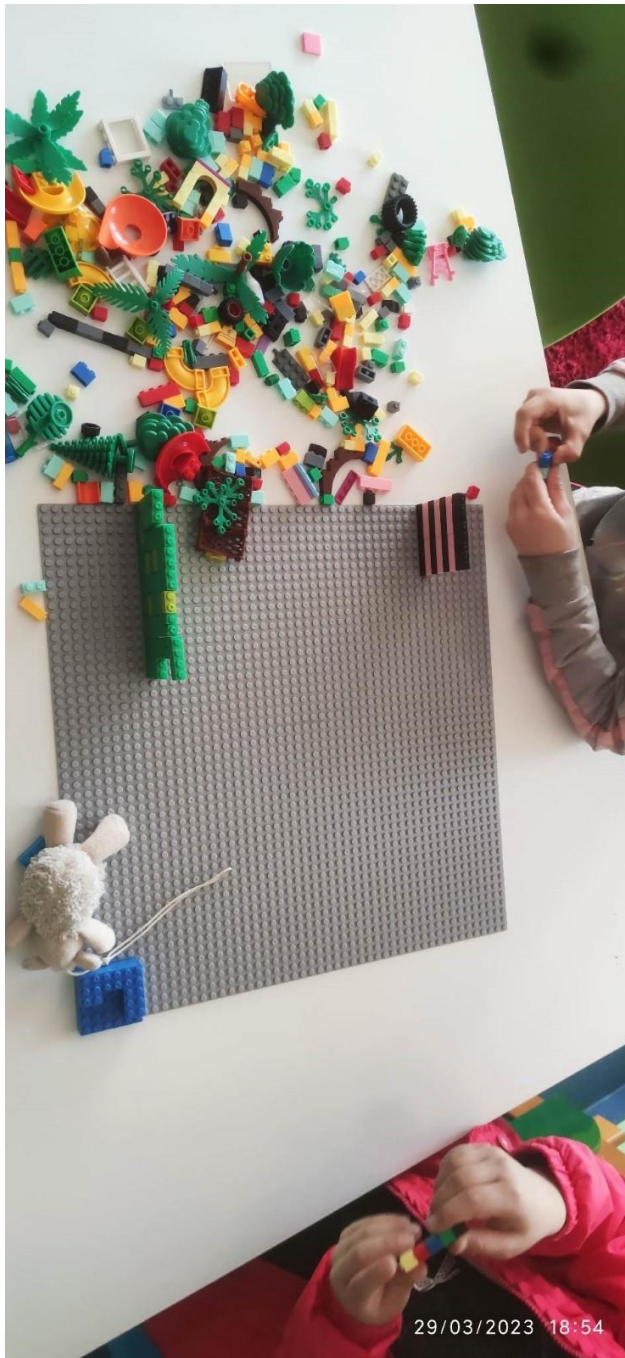
Σε μία άλλη αίθουσα, τοποθετήθηκαν σε ένα μεγάλο τραπέζι τα lego και τα παιδιά συγκεντρώθηκαν για να ξεκινήσουν να κατασκευάζουν και να δίνουν μορφή στην ιστορία. Για τη διαδικασία της κατασκευής και την αναπαράσταση του παραμυθιού, τα παιδιά χωρίστηκαν σε τέσσερις ομάδες:

- 1) Μία ομάδα κατασκεύασε κάδους
- 2) Μία ομάδα έφτιαξε με τα τουβλάκια το κτίριο της ανακύκλωσης
- 3) Μία ομάδα κατασκεύασε ένα απορριμματοφόρο
- 4) Η τελευταία ομάδα κατασκεύασε την πόλη

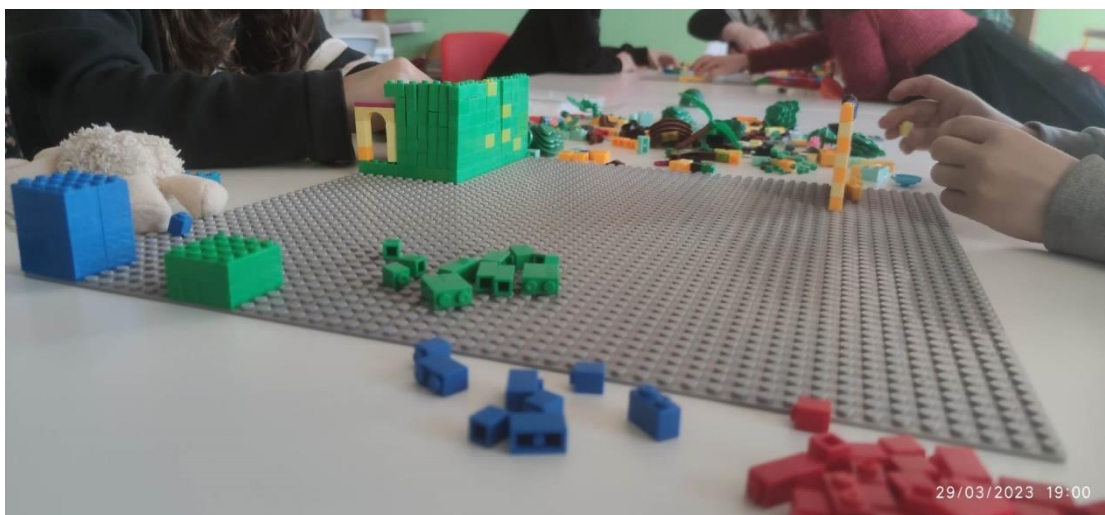
Αφού τελείωσαν τα παιδιά τις κατασκευές, τοποθετήθηκαν πάνω σε ένα χαρτί του μέτρου οι πλακέτες με τα lego.

Εικόνα 1: Κατά τη διάρκεια της κατασκευής

Εικόνα 2: Ξεκινώντας τη διαδικασία κατασκευής

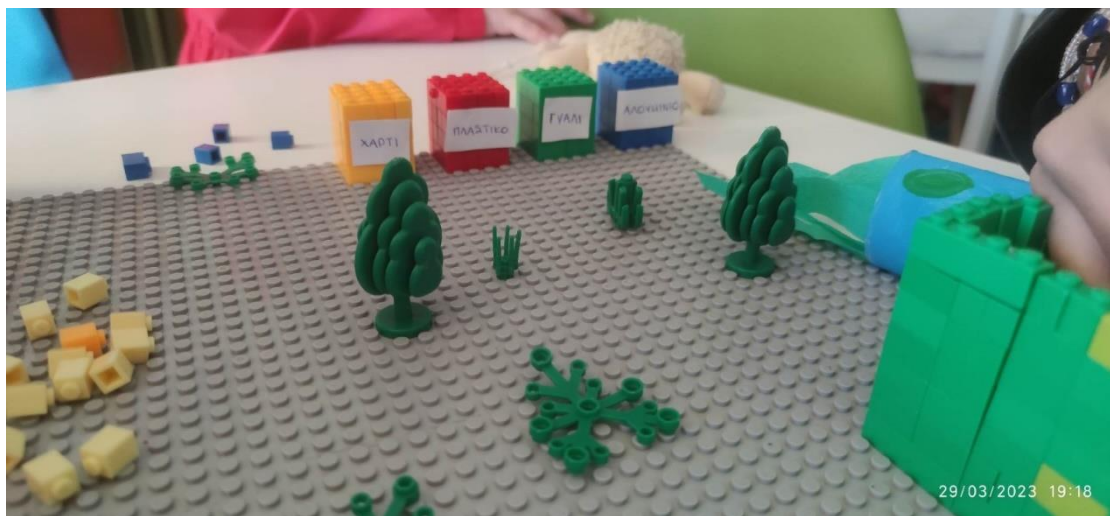
Εικόνα 3: Ομάδες δουλεύουν σε διαφορετικές κατασκευές

Εικόνα 4: Τοποθέτηση κατασκευών στην πλακέτα

Εικόνα 5: Τοποθέτηση υλικών στην πλακέτα

Εικόνα 6: Κάδοι ανακύκλωσης με lego

Εικόνα 7: Κατασκευή κτιρίου ανακύκλωσης

Εικόνα 8: Απορριμματοφόρο από lego

Εικόνα 9: Συνολική κατασκευή lego

3η Δραστηριότητα: Ψηφιοποίηση παραμυθιού

Σκοπός:

- Τα παιδιά να δημιουργήσουν ένα βιντεάκι με το δικό τους παραμύθι
- Τα παιδιά να συνεργαστούν για να πετύχουν ένα κοινό στόχο
- Τα παιδιά συντονιστούν κιναισθητικά στο πλαίσιο ομαδικής δραστηριότητας

Υλικά:

- Κατασκευές lego
- Βιντεοκάμερα

Περιγραφή:

Την 4η διδακτική ώρα, η τελική διδακτική δραστηριότητα περιλάμβανε την απόδοση του παραμυθιού σε ψηφιακή μορφή. Για τη δημιουργία βίντεο ακολουθήθηκαν τα εξής βήματα:

- ✓ Με τη χρήση κάμερας θα έβγαιναν πολλές φωτογραφίες των κατασκευών που έφτιαξαν τα παιδιά με τα lego
- ✓ Τα παιδιά έπρεπε να κινούν τις μορφές πάνω στις πλακέτες σύμφωνα με την ιστορία
- ✓ Κάποια άλλα παιδιά μπορούσαν να βοηθούν στη λήψη φωτογραφιών

- ✓ Μετά τη λήψη ψηφιακού υλικού, όλοι μαζί έπρεπε να βοηθήσουν για να ενωθούν οι φωτογραφίες με τη σειρά που είχαν τραβηχτεί, αφού η σειρά ακολουθούσε την πορεία της ιστορίας. Η διαδικασία αυτή έγινε στην εφαρμογή του κινητού Video Show
- ✓ Ακολούθησε η ηχογράφηση του παραμυθιού και η σχετική επεξεργασία για την εισαγωγή της ηχογραφημένης ιστορίας στο βίντεο μαζί με τα παιδιά

Εικόνα 10: Κατά την αναπαράσταση της ιστορίας

Εικόνα 11: Οι δύο πλακέτες με τις κατασκευές

Εικόνα 12: Πρώτες λήψεις για το βίντεο

Εικόνα 13: Πρώτες λήψεις για το βίντεο

Εικόνα 14: Η αρχή της ιστορίας

29/03/2023 19:40

29/03/2023 19:40

Εικόνες 15 και 16: Οι ήρωες του παραμυθιού

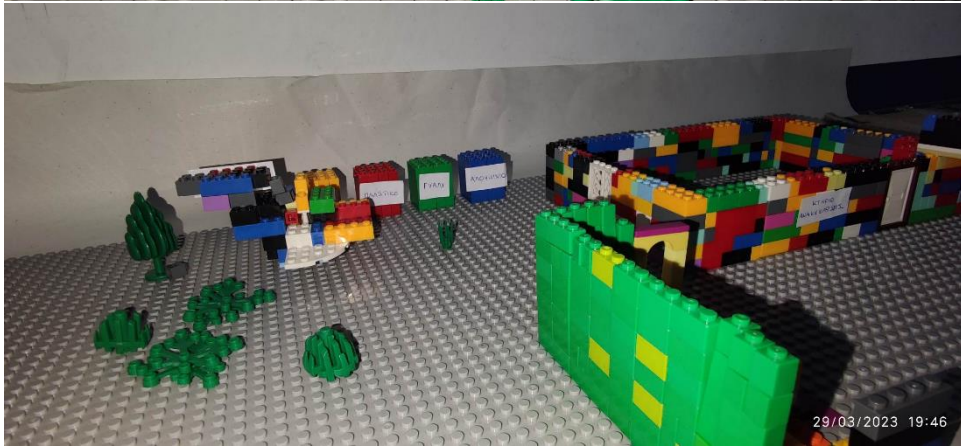
Εικόνες 17, 18 και 19: Τα υλικά ανά κάδο ανακύκλωσης

Εικόνα 20: Είσοδος του απορριμματοφόρου

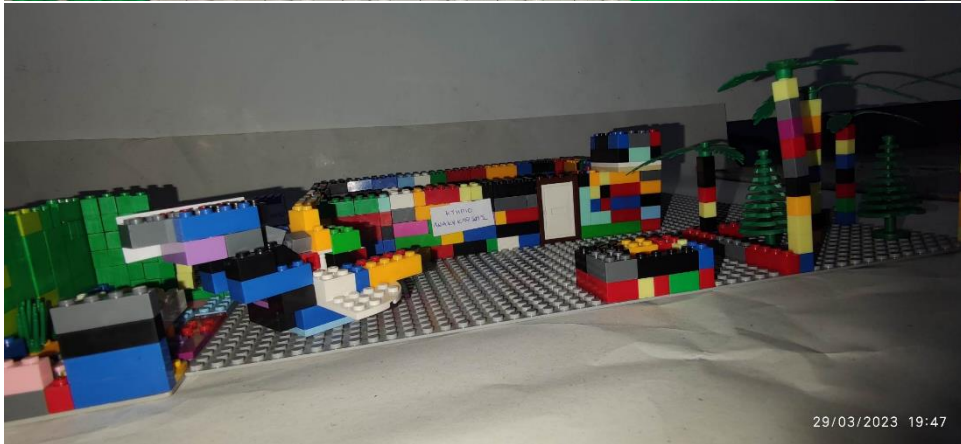

Εικόνα 21 και 22: Το απορριμματοφόρο οδηγείται στο κτίριο ανακύκλωσης

Εικόνες 23 έως 26: Το απορριματοφόρο στους κάδους ανακύκλωσης

Εικόνες 27 και 28. Προς το τέλος του παραμυθιού

Εικόνες 29 και 30: Τα τελευταία πλάνα

4. Αναστοχασμός Διαδικασίας Διδακτικού Σεναρίου Συγγραφής Ψηφιακού Παραμυθιού

Η συνολική εμπειρία της δημιουργικής γραφής και των σχετικών δραστηριοτήτων φάνηκε να αφήνει έναν θετικό αντίκτυπο στα παιδιά, τα οποία αγκάλιασαν το σύνολο των διδακτικών δραστηριοτήτων με προθυμία και διάθεση για συμμετοχή. Ήταν ιδιαίτερα θετικό το γεγονός ότι τα παιδιά είχαν νωρίτερα ασχοληθεί με τις υπεύθυνες καθηγήτριες της δομής με το θέμα και ήταν ενημερωμένα για τις βασικές ιδέες του θέματος που προσεγγίστηκε στην διάρκεια της πρακτικής άσκησης. Αυτή η προετοιμασία επέτρεψε ήδη από τα πρώτα στάδια των δραστηριοτήτων, ακόμη και από την πρώτη διδακτική ώρα που είχε αφιερωθεί στη διεξαγωγή συζήτησης και προσέγγισης της θεματικής της περιβαλλοντικής προστασίας, να δοθεί έμφαση σε σημαντικές πτυχές του ζητήματος και να υπάρξει εστιασμένη συζήτηση, χωρίς να χαθεί χρόνος σε γενικευμένες αναφορές που θα μπορούσαν να καθυστερήσουν το πρακτικό κομμάτι των δραστηριοτήτων που είχαν σχεδιαστεί και που αναμενόταν να έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τα παιδιά.

Βέβαια, το κομμάτι αυτό της προετοιμασίας των παιδιών φάνηκε να έχει και έναν αρνητικό αντίκτυπο όσον αφορά το πρακτικό κομμάτι των δραστηριοτήτων: στη διάρκεια της τρίτης διδακτικής ώρας που αφορούσε την οπτικοποίηση του παραμυθιού, η μία εναλλακτική που είχε σχεδιαστεί να δοθεί στα παιδιά ήταν η ζωγραφική και η άλλη η πλαστελίνη. Το πρώτο πράγμα που έβλεπε κανείς στην αίθουσα που έγιναν οι συναντήσεις με τα παιδιά ήταν ένας τεράστιος τοίχος με ζωγραφιές που είχαν κάνει τα παιδιά τις προηγούμενες μέρες στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής αγωγής. Έτσι, προέκυψε η ανησυχία ότι τα παιδιά μπορεί να έχουν εξαντλήσει τις προοπτικές προσέγγισης του θέματος μέσω της ζωγραφικής. Την πρώτη μέρα, αφού διαπιστώθηκε αυτός ο παράγοντας που πιθανότατα θα επηρέαζε τις δραστηριότητες που σχεδιάστηκαν, αποφασίστηκε να διατηρηθούν οι δύο αυτές εναλλακτικές και αφού ρωτήθηκαν οι υπεύθυνες της δομής και υπήρξε ενημέρωση ότι υπάρχει και η εναλλακτική των Lego στην άλλη αίθουσα, αποφασίστηκε τα Lego να αποτελέσουν μία τρίτη εναλλακτική. Τα παιδιά τελικά επέλεξαν στην πλειοψηφία τους το αγαπημένο τους υλικό και έτσι δεν παρεμποδίστηκε η δραστηριότητα που σχεδιάστηκε για τα παιδιά την επόμενη μέρα.

Όσον αφορά, λοιπόν, τα μαθησιακά αποτελέσματα, ήταν εμφανές ότι τα παιδιά συμμετείχαν με πραγματικό ενδιαφέρον, όντας πλήρως ευαισθητοποιημένα για το ζήτημα της περιβαλλοντικής προστασίας, κάτι που φάνηκε από την πρώτη διδακτική ώρα και τη συζήτηση

που διεξάχθηκε μαζί τους. Αναμφίβολα μετά το πέρας των δραστηριοτήτων, τα παιδιά κατανόησαν σε ένα βαθύτερο βαθμό τις διαστάσεις της ανακύκλωσης και έτσι κρίνεται ότι επετεύχθη ο στόχος του σημαντικού βήματος για την καλλιέργεια της περιβαλλοντικής συνείδησης. Επιπλέον, τα παιδιά ανταποκρίθηκαν ικανοποιητικά και ήταν ιδιαίτερα αποτελεσματικά στη συνολική διαδικασία που αφορούσε το δημιουργικό κομμάτι των δραστηριοτήτων: στον εμπλουτισμό της ιστορίας λειτούργησαν φαντασία, ενώ αργότερα στην διαδικασία οπτικοποίησης και στην διάρκεια της ηχογράφησης επέδειξαν βέλτιστες ικανότητες δημιουργικότητας και συμμετοχικότητας.

Το γεγονός ότι όλα λειτούργησαν βάσει σχεδιασμού και δεν υπήρξαν προβλήματα στην οργάνωση του χώρου ή του χρόνου, με την πειθάρχηση των παιδιών ή με το τελικό αποτέλεσμα ήταν ένας σημαντικός παράγοντας που, σε συνδυασμό με τα θετικά μαθησιακά αποτελέσματα, συνεπάγεται την επιτυχία της πρακτικής άσκησης. Σε ένα πρακτικό επίπεδο, όλα λειτούργησαν όπως είχαν οργανωθεί, ενώ το ίδιο ίσχυσε και για όλες τις επιμέρους δραστηριότητες. Το αμέσως επόμενο θετικό στοιχείο που αξίζει να αναφερθεί σε σχέση με την διαδικασία της πρακτικής άσκησης, ήταν αυτό της επικοινωνίας, της συνεργασίας και της ομαδικότητας. Τα παιδιά που συμμετείχαν, τηρώντας τις σωστές οδηγίες σε κάθε στάδιο των δραστηριοτήτων, λειτούργησαν άψογα και ανταποκρίθηκαν ικανοποιητικά στις ομαδικές δραστηριότητες, συμμετέχοντας όλοι με μεγάλη προθυμία και επιδεικνύοντας άρτιες επικοινωνιακές και κοινωνικές δεξιότητες. Οι ευκαιρία που δόθηκε στα παιδιά να ασχοληθούν με όλες αυτές τις ομαδικές εργασίες, σίγουρα συνέβαλε στην περαιτέρω ενίσχυση των επικοινωνιακών και συνεργατικών δεξιοτήτων των παιδιών, καθώς, όπως φάνηκε, η συνεργασία και η μεταξύ τους συνεννόηση για την διεκπεραίωση εργασιών είναι κάτι που δουλεύεται συχνά στο πλαίσιο της λειτουργίας της δομής, με εμφανή τα αποτελέσματα στη συνεργατική στάση των παιδιών.

Τα παιδιά επίσης ήταν σε θέση να ανταλλάξουν τις ιδέες τους, να μοιραστούν τις εμπειρίες τους με τους άλλους, να προσθέσουν και να σχολιάσουν πτυχές της ιστορίας με τα υπόλοιπα παιδιά, επιδεικνύοντας διάθεση δέσμευσης στο project. Ήταν παρόντα και με ενσυνείδηση σε όλη τη διάρκεια του διδακτικού σεναρίου και αυτό μεταφράζεται θετικά ως προς την προετοιμασία των παιδιών αυτών για την μετέπειτα εισαγωγή τους στην υποχρεωτική εκπαίδευση. Επιπρόσθετα, δεδομένου ότι το μεγαλύτερο μέρος του διδακτικού σεναρίου βασιζόταν σε δημιουργικές διεργασίες, πρέπει να σχολιαστεί ότι τα παιδιά έδειξαν ότι ήταν σε θέση να προσαρμόζονται άριστα στις διάφορες συνθήκες, στις αλλαγές και στις εναλλακτικές, όπως επίσης και στο άκουσμα νέων ιδεών και προτάσεων.

Μέχρι το τέλος της διαδικασίας είχε καταστεί σαφές ότι τα παιδιά διασκέδασαν ενώ παράλληλα έμαθαν και ευαισθητοποιήθηκαν για το θέμα της ανακύκλωσης και της περιβαλλοντικής προστασίας. Έτσι, φαίνεται πως ο στόχος του συγκεκριμένου project στέφθηκε από επιτυχία. Τα παιδιά ήταν πολύ περίεργα για να δουν το τελικό αποτέλεσμα της δουλειάς τους και όταν παρακολούθησαν το βίντεο ένιωσαν σίγουρα ικανοποίηση και αυξημένη αυτοαποτελεσματικότητα, αφού το καθένα από αυτά είχε συμβάλει με το δικό του ξεχωριστό τρόπο στην διεκπεραίωση αυτού του project. Μάλιστα, ανέφεραν πόσο ανυπομονούσαν να δείξουν τη συγκεκριμένη δουλειά τους σε οικογένεια, φίλους και συγγενείς, ενώ ιδιαίτερα σημαντικό ήταν το γεγονός ότι πολλά παιδιά θεωρούσαν ότι δείχνοντας αυτό το βίντεο στον κύκλο τους θα βοηθήσουν όπως ανέφεραν “να σωθεί το περιβάλλον”. Τα συγκεκριμένα λόγια, εκτός από συγκινητικά, φανερώνουν την επιτυχία των διδακτικών δραστηριοτήτων που σχεδιάστηκαν, αφού φαίνεται πως έχουν λειτουργήσει ενισχύοντας την οικολογική συνείδηση των παιδιών.

Την ίδια άποψη σε σχέση με την επιτυχία της άσκησης ανέφεραν και οι υπεύθυνοι της δομής, οι οποίοι δήλωσαν πως τα παιδιά συμμετείχαν ενεργητικά σε κάθε δραστηριότητα, με ενθουσιασμό και συνεισφέροντας σημαντικά σε κάθε ξεχωριστή δραστηριότητα, με ισχυρή εμπλοκή στο project. Τα οφέλη για τα παιδιά δεν περιορίζονται μόνο στην ενίσχυση των κοινωνικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων και στην ενδυνάμωση της οικολογικής συνείδησης, αφού επιπρόσθετα ενισχύθηκε σε μεγάλο βαθμό η δημιουργικότητα στον τρόπο σκέψης τους. Ο τρόπος που πλοηγήθηκαν τα παιδιά αναμεταξύ διαφόρων επιλογών και προοπτικών και ο τρόπος που επέλεξαν να ολοκληρώσουν την ιστορία και να εμπλουτίσουν το παραμύθι, διαμορφώνοντας μία δική τους αφήγηση, πάντα με συνθήκες άριστης συνεργασίας, καταδεικνύει υψηλά επίπεδα εύστροφης και δημιουργικής σκέψης. Αυτό ήταν φανερό και κατά τη διαδικασία οπτικοποίησης της ιστορίας με τα Lego, με την κατασκευή εικόνων που αναπαριστούσαν με άριστο τρόπο την ιστορία και υποστήριζαν επαρκώς το περιεχόμενο της αφήγησης.

Στα διάφορα προβλήματα που προέκυψαν (όπως σε ένα σχέδιο που δεν λειτουργούσε για να σχηματιστεί σωστά το απορριματοφόρο, ή στα προβλήματα χώρου για να εργαστούν τα παιδιά σε ομάδες κατά τη διάρκεια των κατασκευών) τα παιδιά ανταποκρίθηκαν επαρκώς επιλύοντας με τον τρόπο τους και με άμεσες παρεμβάσεις τους τα σχετικά προβλήματα. Έτσι, θεωρείται πως οι εν λόγω δραστηριότητες λειτούργησαν άρτια και στο πλαίσιο της ενίσχυσης των ικανοτήτων επίλυσης προβλημάτων, όπως επίσης και στην ενίσχυση της προσαρμοστικότητας των παιδιών. Τα παιδιά εξασκήθηκαν μέσω των δραστηριοτήτων στην

υπέρβαση των εμποδίων και των προκλήσεων, εστιάζοντας στις σημαντικές πτυχές της εργασίας, που δεν ήταν άλλες από την παραγωγή ενός σωστού αποτελέσματος μέσα από συνεργασία και έχοντας έναν κοινό στόχο.

Τα περισσότερα προβλήματα κατά τη διάρκεια του project προέκυψαν κατά τη διάρκεια της λήψης των φωτογραφιών και της εγγραφής ήχου, όπως επίσης και στην σύνδεση των δύο στοιχείων. Τα παιδιά φάνηκε από τις αντιδράσεις και τη γενικότερη στάση τους ότι δεν ήταν εξοικειωμένα με τη χρήση ψηφιακών συσκευών κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων που ασχολούνται στο κέντρο. Υπήρξε αυξημένη ανησυχία και δυσκολία συντονισμού, προβλήματα που επιλύθηκαν με κατεύθυνση και σωστές, αναλυτικές οδηγίες στα παιδιά σε σχέση με το ρόλο του κάθε παιδιού. Από την άλλη, λόγω των δυσκολιών αυτών, υπήρξε καθυστέρηση στην τελευταία διδακτική ώρα, οπότε ενδεχομένως να χρειαζόταν λίγος χρόνος παραπάνω, ώστε να μην γίνει εσπευσμένα η διαδικασία παραγωγής του τελικού αποτελέσματος βίντεο και να μην αλλοιωθεί το τελικό αποτέλεσμα του συνολικού κόπου των παιδιών. Ωστόσο, κάθε δραστηριότητα ολοκληρώθηκε εντός της προγραμματισμένης προθεσμίας και το σύνολο της πρακτικής άσκησης δε βρέθηκε εκτός χρονικών πλαισίων.

5. Συμπεράσματα-Συζήτηση

Στην παρούσα εργασία διερευνήθηκε η ενσωμάτωση της δημιουργικής γραφής και της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στην προσχολική ηλικία, εστιάζοντας στην οπτικοποίηση ενός παραμυθιού που δημιούργησαν τα ίδια τα παιδιά και την ψηφιοποίησή του μέσω βίντεο. Εξετάζοντας τα θεωρητικά θεμέλια και την πρακτική εφαρμογή αυτής της προσέγγισης, υποστηρίζονται τα δυνητικά οφέλη και η σημασία αυτής της εκπαιδευτικής στρατηγικής και του συνδυασμού της δημιουργικής διαδικασίας με την περιβαλλοντική αγωγή.

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφική ανασκόπηση, η δημιουργική γραφή μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην ανάπτυξη των παιδιών ακόμη και από το πλαίσιο της προσχολικής εκπαίδευσης. Οι δημιουργικές δραστηριότητες και η ενασχόληση με σχετιζόμενα με τη δημιουργική γραφή projects λειτουργούν ενισχύοντας τη φαντασία, τη γλωσσική ανάπτυξη και τις γνωστικές δεξιότητες των παιδιών. Η δημιουργική γραφή παρέχει στα παιδιά ένα ασφαλές πλαίσιο, μια πλατφόρμα αυτοέκφρασης, ενώ παράλληλα καλλιεργεί την αγάπη για την αφήγηση ιστοριών και ενισχύει σημαντικά τις επικοινωνιακές ικανότητες.

Επιπλέον, το θεωρητικό πλαίσιο υπογράμμισε τη σημασία της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Η περιβαλλοντική αγωγή καλλιεργεί την περιβαλλοντική συνείδηση, προωθεί βιώσιμες πρακτικές και ενσταλάζει το αίσθημα ευθύνης απέναντι στον φυσικό κόσμο από μικρή ηλικία. Για αυτό το λόγο ο συνδυασμός της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και της δημιουργικής γραφής πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της πρακτικής άσκησης, με την καταγραφή των διαδικασιών και των αποτελεσμάτων να παρουσιάζονται στο ερευνητικό μέρος αυτής της εργασίας.

Αναλυτικότερα, παρουσιάστηκε ένα project δημιουργικής γραφής το οποίο είχε τη μορφή ενός διδακτικού σεναρίου, με τον αντίστοιχο παιδαγωγικό σχεδιασμό. Οι δραστηριότητες που σχεδιάστηκαν και η συνολική πρακτική άσκηση έλαβε χώρα στο ΚΔΑΠ Αμύνταιου, όπου συμμετείχαν στις δραστηριότητες 24 συνολικά παιδιά προσχολικής ηλικίας. Στις δραστηριότητες που σχεδιάστηκαν υπήρξε ενσωμάτωση της δημιουργικής γραφής και της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης μέσω της δημιουργίας ενός παραμυθιού και της ψηφιοποίησής του σε μορφή βίντεο, αφού πρώτα πραγματοποιήθηκε οπτικοποίηση του περιεχομένου της ιστορίας με κατασκευή Lego από τα ίδια τα παιδιά. Αυτό το σενάριο έδειξε την πρακτική εφαρμογή αυτών των εννοιών, αναδεικνύοντας τον πιθανό αντίκτυπό τους στη μάθηση και τη

δέσμευση των παιδιών προσχολικής ηλικίας. Ενσωματώνοντας τη δημιουργική γραφή με περιβαλλοντικά θέματα, τα παιδιά μπόρεσαν να αναπτύξουν βαθύτερη κατανόηση των οικολογικών εννοιών και να εκτιμήσουν τη διασύνδεση του φυσικού κόσμου. Μέσω της δημιουργίας ενός παραμυθιού, τα παιδιά ενθαρρύνθηκαν να φανταστούν και να κατασκευάσουν αφηγήσεις που μεταφέρουν περιβαλλοντικά μηνύματα και αξίες. Συμμετέχοντας ενεργά στη διαδικασία συγγραφής ιστοριών, τα παιδιά ανέπτυξαν τη δημιουργικότητά τους, την κριτική τους σκέψη και τις δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων. Μπόρεσαν να εξερευνήσουν πολύπλοκα περιβαλλοντικά ζητήματα με απλοποιημένο και ελκυστικό τρόπο, καθιστώντας τη μάθηση πιο προσιτή και ευχάριστη. Παράλληλα, συνεργάστηκαν επιτυχώς και ενίσχυσαν περαιτέρω τις κοινωνικές και επικοινωνιακές τους δεξιότητες, έχοντας ένα κοινό στόχο για την ολοκλήρωση του εν λόγω project.

Η ψηφιοποίηση του παραμυθιού μέσω βίντεο προσέθεσε μια άλλη διάσταση στη μαθησιακή εμπειρία. Η διαδικασία της οπτικοποίησης, μέσω της αναπαράστασης με τα τουβλάκια lego και τις κατασκευές σε πλακέτες και η αποτύπωσή της σε βίντεο ενίσχυσε τη χωρική αντίληψη των παιδιών, τις λεπτές κινητικές δεξιότητες και τον τεχνολογικό γραμματισμό. Επίσης, παρείχε στα παιδιά την ευκαιρία να συνεργαστούν, να επικοινωνήσουν και να εκφράσουν αποτελεσματικά τις ιδέες τους. Επιπλέον, η πτυχή της ψηφιοποίησης επέτρεψε τη διάδοση του παραμυθιού πέρα από την τάξη, επιτρέποντας στα παιδιά να μοιραστούν το έργο τους με τους συμμαθητές τους, τις οικογένειες και την ευρύτερη κοινότητα, ενισχύοντας έτσι τον εκπαιδευτικό αντίκτυπο. Συνολικά, η ενσωμάτωση της δημιουργικής γραφής και της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στην προσχολική εκπαίδευση, όπως καταδεικνύεται στο διδακτικό σενάριο, έχει τεράστιες δυνατότητες για την προώθηση ενός ολιστικού και ελκυστικού μαθησιακού περιβάλλοντος.

Συνδυάζοντας αυτά τα δύο στοιχεία, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να καλλιεργήσουν τη φαντασία των παιδιών, τις ικανότητες αφήγησης ιστοριών και την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση ταυτόχρονα. Αυτή η προσέγγιση ενθαρρύνει τα παιδιά να γίνουν ενεργά μέλη της μαθησιακής τους πορείας και τα ενδυναμώνει ώστε να γίνουν περιβαλλοντικά υπεύθυνοι πολίτες στο μέλλον. Ωστόσο, είναι σημαντικό να αναγνωρίζεται ότι η επιτυχής εφαρμογή αυτής της προσέγγισης απαιτεί προσεκτικό σχεδιασμό, επαρκείς πόρους και συνεχή υποστήριξη από τους εκπαιδευτικούς και τους γονείς. Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να είναι εφοδιασμένοι με την απαραίτητη κατάρτιση και καθοδήγηση για να ενσωματώσουν αποτελεσματικά τη δημιουργική γραφή και την περιβαλλοντική εκπαίδευση στο πρόγραμμα

σπουδών τους. Η συνεργασία με τους γονείς και την ευρύτερη κοινότητα μπορεί να βελτιώσει περαιτέρω τη μαθησιακή εμπειρία προωθώντας μια κοινή δέσμευση για περιβαλλοντική διαχείριση.

Συμπερασματικά, υπογραμμίζεται η αξία της ενσωμάτωσης της δημιουργικής γραφής και της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στην προσχολική εκπαίδευση. Αξιοποιώντας την οπτικοποίηση ενός παραμυθιού και την ψηφιοποίησή του σε βίντεο, οι εκπαιδευτικοί μπορούν να δημιουργήσουν ένα δυναμικό μαθησιακό περιβάλλον που διεγείρει τη δημιουργικότητα των παιδιών, προάγει την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και καλλιεργεί την αγάπη για την αφήγηση παραμυθιών. Η προσέγγιση αυτή έχει τη δυνατότητα να εμπνεύσει τις μελλοντικές γενιές να ασχοληθούν ενεργά με τη διατήρηση του περιβάλλοντος και να επηρεάσουν θετικά τον κόσμο γύρω τους.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Achilov, O. R. (2017). Improving Students'critical Thinking Through Creative Writing Tasks. *International Scientific and Practical Conference World science*, 4(4), pp. 19-23. [https://dl1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/57924156/19-23-libre.pdf?1543955030=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DIMPROVING_STUDENTS_CRITICAL_THING_TH.pdf&Expires=1684160478&Signature=Arw~M1zBbmsRWrlVkpMg-3x2HMIldQ6n8i5XT3gXqRQxuKcD5KU-H2yQGUgcQfIAHO4Y5U6ObSkL05qA45h5NcfBUrGU7xpiVjyuWj8REIEzju2QNmW9gdc rCgc9cpGxgDIZJB5Y0UrXA00b~7ZOjTm97uJdqUaTFJYqfi8SbBbwoTTvTXHoZwpFOQJ8GLix6K6nte0C1QQN4rH9nnqJvqefgX3K66-7mpKR6Kg2Jki-0WPyjRzb-q67zS56oP~cIloh2oeg-cumlf5309zVqYFGEWQrpQIdLEQcMX1nJxCibWmHWGJZpKNxoy3nivixwRYxwSQUFqIBg7p1aFa4zSg_&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA](https://dl1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/57924156/19-23-libre.pdf?1543955030=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DIMPROVING_STUDENTS_CRITICAL_THINKING_TH.pdf&Expires=1684160478&Signature=Arw~M1zBbmsRWrlVkpMg-3x2HMIldQ6n8i5XT3gXqRQxuKcD5KU-H2yQGUgcQfIAHO4Y5U6ObSkL05qA45h5NcfBUrGU7xpiVjyuWj8REIEzju2QNmW9gdc rCgc9cpGxgDIZJB5Y0UrXA00b~7ZOjTm97uJdqUaTFJYqfi8SbBbwoTTvTXHoZwpFOQJ8GLix6K6nte0C1QQN4rH9nnqJvqefgX3K66-7mpKR6Kg2Jki-0WPyjRzb-q67zS56oP~cIloh2oeg-cumlf5309zVqYFGEWQrpQIdLEQcMX1nJxCibWmHWGJZpKNxoy3nivixwRYxwSQUFqIBg7p1aFa4zSg_&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA)
- Almelhi, A. M. (2021). Effectiveness of the ADDIE Model within an E-Learning Environment in Developing Creative Writing in EFL Students. *English Language Teaching*, 14(2), 20-36. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1284437>
- Α.Π.Σ Προσχολική (2021). *Πρόγραμμα Σπουδών για την Προσχολική Εκπαίδευση*. Πρώτη Έκδοση: Αθήνα. ΙΕΠ. https://ean.auth.gr/wp-content/uploads/2021/11/programma_spoudwn_2021.pdf
- Βαλσαμίδου, Α. (2010). “Ομιλούντα Βιβλία” στο Νηπιαγωγείο: Παρουσίαση ψηφιακού οικολογικού παραμυθιού με διαθεματική χρήση για την προσχολική ηλικία. Στο Κολτσάκης, Β. & Σαλονικίδης, Γ. (Επιμ.), *Ψηφιακές και Διαδικτυακές Εφαρμογές Στην Εκπαίδευση, Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Παιδαγωγικού Συνεδρίου Ημαθίας, Απρίλιος 2010*. <https://www.ekped.gr/praktika10/nip/039.pdf>
- Barnard, J. (2019). *The multimodal writer: creative writing across genres and media*. Bloomsbury Publishing. https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=7xxHEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=creative+writing+in+digital+era&ots=rmRD6A40Rg&sig=zJsHfoqtcpP-qiQnbcll2-AfY1M&redir_esc=y#v=onepage&q=creative%20writing%20in%20digital%20era&f=false
- Beghetto, R. A., & Kaufman, J. C. (2014). Classroom contexts for creativity. *High ability studies*, 25(1), 53-69. <https://doi.org/10.1080/13598139.2014.905247>
- Boca, G. D., & Saraçlı, S. (2019). Environmental education and student's perception, for sustainability. *Sustainability*, 11(6), 1553. <https://doi.org/10.3390/su11061553>

- Chavis, G. G. (2013). Looking out and looking in: Journeys to self-awareness and empathy through creative juxtapositions. *Journal of Poetry Therapy*, 26(3), 159-167. <https://doi.org/10.1080/08893675.2013.823312>
- Δαλάρη, Α. (2016). Προτεινόμενο σενάριο ψηφιακής αφήγησης για το νηπιαγωγείο. https://www.academia.edu/42263131/%CE%A8%CE%B7%CF%86%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AE_%CE%91%CF%86%CE%AE%CE%B3%CE%B7%CF%83%CE%B7
- Dalavi, A., & Deshpande, S. C. (2018). A critical study of role of creative writing skills in improving academic performance of school children. *Aayushi International Interdisciplinary Research Journal (AIIRJ)*, 5(4), 260-264. http://www.aiirjournal.com/uploads/Articles/2018/04/3184_52.Aparna%20Dalavi%20%20&%20Sarita%20C.%20Deshpande.pdf
- Δημητρίου, Α. (2009). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: περιβάλλον, αειφορία: Θεωρητικές και παιδαγωγικές προσεγγίσεις*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Edberg, H., & Edberg, H. (2018). *Creative writing for critical thinking*. Stockholm: Palgrave Macmillan. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-65491-1>
- Φανιουδάκη, Ε. (2015). Μία περιβαλλοντική προσέγγιση με φόντο την αειφορία. *7ο πανελλήνιο συνέδριο Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. Περιβαλλοντική εκπαίδευση και εκπαίδευση για την αειφορία. Αλλάζοντας στάσεις και συμπεριφορές μέσα από εκπαιδευτικά 105 προγράμματα, έρευνα, σχολικά δίκτυα, δράσεις και δραστηριότητες στην Ελλάδα*. http://www.kpe.gr/new/sinedria/7_congress/papers/posters/fanioudaki.pdf
- Gair, S. (2012). Haiku as a creative writing approach to explore empathy with social work students: A classroom-based inquiry. *Journal of Poetry Therapy*, 25(2), 69-82. <https://doi.org/10.1080/08893675.2012.680717>
- Guillén, M. T. F., & Bermejo, M. L. G. (2011). Creative Writing for Language, Content and Literacy Teaching. *International Education Studies*, 4(5), 39-46. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1066624>
- Harper, G. (2014). *The future for creative writing*. John Wiley & Sons. https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=pYFPAwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT10&dq=creative+writing+forms&ots=BeC8cDrD4j&sig=IeMzBi9HXuCsVq3FABctYcCzKWQ&redir_esc=y#v=onepage&q=creative%20writing%20forms&f=false
- Ivcevic, Z., Brackett, M. A., & Mayer, J. D. (2007). Emotional intelligence and emotional creativity. *Journal of personality*, 75(2), 199-236. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2007.00437.x>

- Jacobs, G. M., & Lawson, N. D. (2017). Collaboration Can Promote Students' Creativity. <https://eric.ed.gov/?id=ED591105>
- Καΐλα, Μ., Θεοδοροπούλου, Ε., Αναστασίου, Δ., Ξανθάκου, Γ. & Αναστασάτος, Ν. (2005). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Ερευνητικά Δεδομένα & Εκπαιδευτικός Σχεδιασμός*. Αθήνα: Ατραπός.
- Καλογιαννάκης, Μ., & Παπαδάκης, Σ. (2017). Περιβαλλοντική Εκπαίδευση με χρήση φορητών τεχνολογιών: Από τη θεωρία στην πράξη. *Διδασκαλία των Φυσικών Επιστημών - Έρευνα και Πράξη*, 61, 93–116. https://www.researchgate.net/profile/Stamatios-Papadakis-2/publication/321860163_Periballontike_Ekpaideuse_me_chrese_phoretou_technologion_apo_te_theoria_sten_praxe_Environmental_education_using_mobile_technologies_from_theory_to_practice/links/5a357f3645851532e82f23df/Periballontike-Ekpaideuse-me-chrese-phoretou-technologion-apo-te-theoria-sten-praxe-Environmental-education-using-mobile-technologies-from-theory-to-practice.pdf
- Kamarainen, A. M., Metcalf, S., Grotzer, T., Browne, A., Mazzuca, D., Tutwiler, M. S., & Dede, C. (2013). EcoMOBILE: Integrating augmented reality and probeware with environmental education field trips. *Computers & Education*, 68, 545-556. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2013.02.018>
- Kerslake, L. (2021). Ted Hughes: The Importance of Fostering Creative Writing as Environmental Education. *Children's Literature in Education*, 52, 478-492. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10583-020-09427-4>
- Klimova, B. F. (2012). The importance of writing. *Paripex-Indian Journal Of Research*, 2(1), 9-11. https://www.researchgate.net/profile/Blanka-Klimova/publication/274925223_The_Importance_of_Writing/links/58b71c9992851c471d47a5f0/The-Importance-of-Writing.pdf
- Κούσουλας, Γ. & Παπαζήση, Χ. (2009). *Το ταξίδι συνεχίζεται... Από την περιβαλλοντική εκπαίδευση στην εκπαίδευση για το περιβάλλον και την Αειφορία*. Υπουργείο Παιδείας δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, Διεύθυνση Δ.Ε. Αθήνας, Γραφείο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.
- Kulamikhina, I. V., Birova, J., Alipichev, A. Y., Vasbieva, D. G., & Kalugina, O. A. (2018). Developing communication and critical thinking through creative writing in English and French language: analysis of classroom management strategies. *Communications-Scientific letters of the University of Zilina*, 20(1A), 115-130. <https://komunikacie.uniza.sk/pdfs/csl/2018/11/19.pdf>
- LaMore, R., Root-Bernstein, R., Root-Bernstein, M., Schweitzer, J. H., Lawton, J. L., Roraback, E., ... & Fernandez, L. (2013). Arts and crafts: Critical to economic innovation. *Economic*

- Λιαράκου, Γ., & Φλογαίτη, Ε. (2007). *Από την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στην Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη*. Αθήνα: Εκδόσεις Νήσος.
- May, S. (2007). *Doing creative writing*. Routledge. https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=S-MwXzzTv8MC&oi=fnd&pg=PP1&dq=giving+instructions+in+teaching+creative+writing&ots=jNLK1S_evK&sig=EFHU-yt6RKtQqQDN9ztPwi7i44s&redir_esc=y#v=onepage&q=giving%20instructions%20in%20teaching%20creative%20writing&f=false
- Morley, D. (2007). *The Cambridge introduction to creative writing*. Cambridge University Press. https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=c-48-3y9RVAC&oi=fnd&pg=PR11&dq=creative+writing+as+art&ots=Sk7mPvJyKy&sig=osXs7Ta9rfmH2x_CcENdPsaZjiE&redir_esc=y#v=onepage&q=creative%20writing%20as%20art&f=false
- Moser, M. (2010). Using peer feedback with high school students to improve the use of analogies and symbolism within creative writing *Doctoral dissertation, Caldwell College*. <https://www.proquest.com/openview/4825f627d779ddf3ef5755232995198f/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750>
- Moulton, M. R., & Holmes, V. L. (1997). Pattern poems: creative writing for language acquisition. *Journal of the Imagination in Language Learning*, 4, 84-90. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED420199.pdf#page=89>
- Nettle, D. (2009). The evolution of creative writing. In S.B Kaufman & J.C. Kaufman (eds.) *The psychology of creative writing*, (pp. 101-116). Cambridge University Press. https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=yB4XvDAX43oC&oi=fnd&pg=PA101&dq=creative+writing+and+cultural+social+conditions&ots=D9XOgHfYDK&sig=ppldZhCiaWx_RCsarCUvx88RsfE&redir_esc=y#v=onepage&q=creative%20writing%20and%20cultural%20social%20conditions&f=false
- Nicholls, S. (2009). Beyond expressive writing: Evolving models of developmental creative writing. *Journal of health psychology*, 14(2), 171-180. <https://doi.org/10.1177/1359105308100201>
- Niu, W., Cheng, L., Duan, D., & Zhang, Q. (2022). Impact of Perceived Supportive Learning Environment on Mathematical Achievement: the Mediating Roles of Autonomous Self-Regulation and Creative Thinking. *Frontiers in Psychology*, 12, 6060. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.781594>

- Pang, W. (2015). Promoting creativity in the classroom: A generative view. *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*, 9(2), 122- 127. <https://doi.org/10.1037/aca0000009>
- Preradovic, N. M., Lesin, G., & Boras, D. (2016). Introduction of digital storytelling in preschool education: A case study from Croatia. *Digital Education Review*, 94-105. <https://doi.org/10.1344/der.2016.30.94-105>
- Rizzi, V., Pigeon, C., Rony, F., & Fort-Talabard, A. (2020). Designing a creative storytelling workshop to build self-confidence and trust among adolescents. *Thinking skills and creativity*, 38, 100704. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2020.100704>
- Σακελλαρίου, Ο. (2019). Οι τεχνολογίες στην Προσχολικής Εκπαίδευση. *Εδώ Νηπιαγωγείο-Δραστηριότητες Προσχολικής Αγωγής*. <https://blogs.sch.gr/olsakella/2019/12/11/oi-technologies-stin-proscholiki-ekpaideysi/>
- Σεραφείμ, Κ. & Φεσάκης, Γ. (2010). Ψηφιακή αφήγηση: Επισκόπηση λογισμικών. Στο Ψηφιακές και διαδικτυακές εφαρμογές στην εκπαίδευση (*Πρακτικά 2ου Πανελλήνιου Εκπαιδευτικού Συνεδρίου*).
- Sari, R. P. (2022). The Interaction of User Experiences with Digital Economy Platforms and Creative Writing: Empirical Evidence from Indonesia. *Journal of Eastern European and Central Asian Research (JEECAR)*, 9(1), 120-128. <https://www.ieeca.org/journal/index.php/JEECAR/article/view/868>
- Shah, C., Erhard, K., Ortheil, H. J., Kaza, E., Kessler, C., & Lotze, M. (2013). Neural correlates of creative writing: an fMRI study. *Human brain mapping*, 34(5), 1088-1101. <https://doi.org/10.1002/hbm.21493>
- Short, P. C. (2009). Responsible environmental action: Its role and status in environmental education and environmental quality. *The Journal of Environmental Education*, 41(1), 7-21. <https://doi.org/10.1080/00958960903206781>
- Smith, H. (2020). *The writing experiment: strategies for innovative creative writing*. Routledge. https://books.google.gr/books?hl=el&lr=&id=tf3vDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT3&dq=creative+writing+and+innovation&ots=CP-mBZcjBB&sig=L7rWx0tlqEGHD7pqITB7iajelBo&redir_esc=y#v=onepage&q=creative%20writing%20and%20innovation&f=false
- Stevenson, R. B. (2007). Schooling and environmental education: Contradictions in purpose and practice. *Environmental education research*, 13(2), 139-153. <https://doi.org/10.1080/13504620701295726>

- Σχοινά, Κ. Δ. (2015). Περίπατος σε αστικά ηχοτοπία: μια διδακτική πρόταση. *7ο πανελλήνιο συνέδριο Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. Περιβαλλοντική εκπαίδευση και εκπαίδευση για την αειφορία. Αλλάζοντας στάσεις και συμπεριφορές μέσα από εκπαιδευτικά 105 προγράμματα, έρευνα, σχολικά δίκτυα, δράσεις και δραστηριότητες στην Ελλάδα.*
http://www.kpe.gr/new/sinedria/7_congress/papers/sat_fourth/schina.pdf
- Ταμουτσέλη, Κ. (2009). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Σχολικός Χώρος*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Tok, Ş., & Kandemir, A. (2015). Effects of creative writing activities on students' achievement in writing, writing dispositions and attitude to English. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 174, 1635-1642. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.01.815>
- Vass, E. (2007). Exploring processes of collaborative creativity—The role of emotions in children's joint creative writing. *Thinking skills and Creativity*, 2(2), 107-117. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2007.06.001>
- Vrasidas, C., Zembylas, M., Evagorou, M., Avraamidou, L., & Aravi, C. (2007). ICT as a tool for environmental education, peace, and reconciliation. *Educational Media International*, 44(2), 129-140. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09523980701295125>
- Wahjuningsih, E., Santihastuti, A., Kurniawati, I., & Arifin, U. M. (2020). “Storyboard That” Platform to Boost Students' Creativity: Can It Become Real?. In *IOP Conference Series: Earth and Environmental Science*, 485(1), 12095. IOP Publishing. <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1755-1315/485/1/012095/meta>
- Williams-Pierce, C. C. (2011). Five key ingredients for improving student motivation. *Research in Higher Education Journal*, 11. 1-24. <http://aabri.com/manuscripts/11834.pdf>
- Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων (2019). *Προγράμματα Σπουδών Νηπιαγωγείου 2002-2011-2014*. <https://www.pdeionion.gr/index.php/2019/03/20/721/>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Παραμύθι

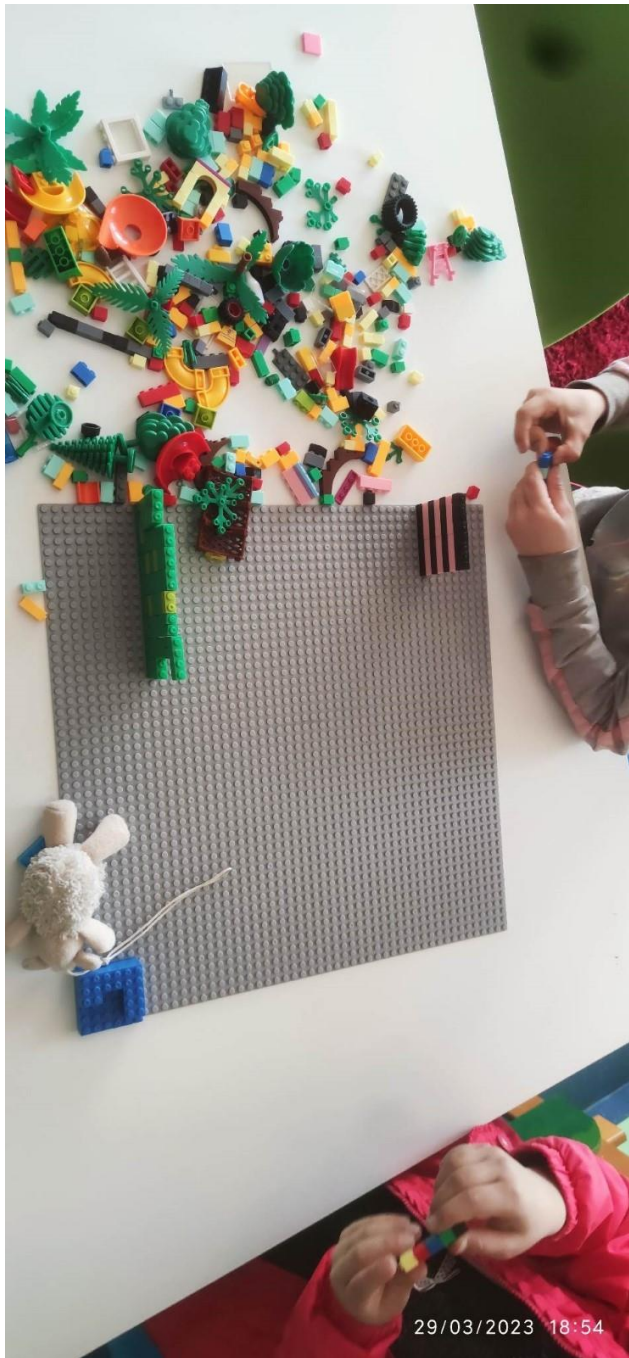
ΤΙΤΛΟΣ : Η ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ ΓΕΜΑΤΗ ΧΑΡΑ

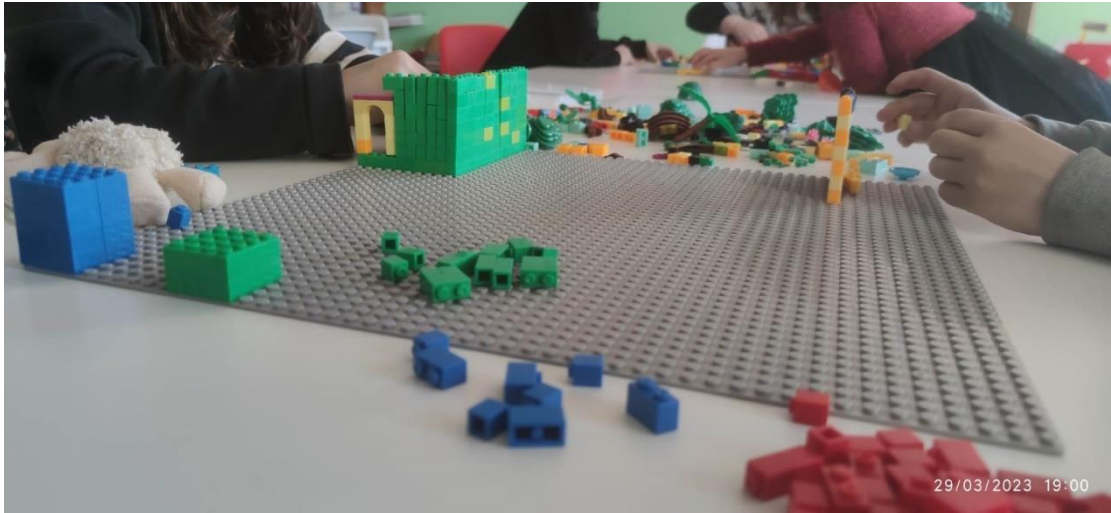
Μία φορά και έναν καιρό στην Τουρκία ζούσε , η Τούλα η χαρτούλα ο Τάκης ο γυαλάκης ο Τενεκεδάκης και η Πλαστικούλα. Ήταν τέσσερις πολύ καλοί φίλοι γεμάτη ζωντάνια και χαρά που έπαιζαν όλοι μαζί όσο τους χρησιμοποιούσαν οι άνθρωποι. Κάποια στιγμή όμως ξαφνικά επειδή είτε τελείωσαν αυτά που είχαν μέσα τους, είτε χάλασαν, είτε έσπασαν αποφάσισαν να τους αφήσουν σε έναν κάδο και να μην τους χρησιμοποιούν πια. Έτσι η Τούλα η χαρτούλα ο Τάκης ο γυαλάκης, ο Τενεκεδάκης και η Πλαστικούλα αποφάσισαν να κάνουν κάτι για αυτό, δεν είχαν βρει όμως ακόμα τι ήταν αυτό. Μία μέρα άκουσαν τους ανθρώπους να λένε πως υπάρχει ένα μέρος που ονομάζεται ανακύκλωση. Εκεί πηγαίνουν όλα τα ανακυκλώσιμα υλικά και τα ξανά έφτιαχναν για να μπορέσουν να ξαναγεμίσουν, να ξανά διακοσμήσουν ένα μέρος όταν το άκουσαν αυτό χάρηκαν πάρα πολύ. Γιατί εάν το έσκαγαν και έφευγαν από εκεί και πηγαίνουν σε αυτό το μέρος θα ήταν πιο ευτυχισμένοι. Έτσι μία μέρα αποφάσισαν κρυφά να φύγουν από το σπίτι όπου έμεναν και να πάνε στην ανακύκλωση προχωρούσαν, προχωρούσαν, προχωρούσαν. Όπου κάποια στιγμή έφτασαν τότε χάρηκαν τόσο πολύ, ενθουσιάστηκαν και φώναζαν τέλεια επιτέλους βρήκαμε την ανακύκλωση. Αφού τη βρήκαν αποφάσισαν να μπουν μέσα, ο καθένας σε ξεχωριστό κάδο. Θα χωρίζονταν αλλά θα ήταν ευτυχισμένοι γιατί το γυαλάκι θα έβρισκε κι άλλα γυαλάκια παρέα. Το χαρτάκι θα έβρισκε και άλλα χαρτάκια παρέα. Το τενεκεδάκι έβρισκε κι άλλα τενεκεδάκια παρέα και τέλος το πλαστικό θα έβρισκε κι άλλα πλαστικά παρέα. Έτσι λοιπόν αποχαιρέτησαν ο ένας τον άλλον και μπήκαν στους κάδους που έπρεπε να βρίσκονται. Άκουγαν από τους υπόλοιπους φίλους τους τα λένε πως θα έρθουν και θα μας πάρουν σήμερα, για να μας πάνε σε ένα μεγάλο εργοστάσιο που θα μας ξαναφτιάξουν και θα μας ξανά χρησιμοποιούν οι άνθρωποι και θα είμαστε και πάλι ευτυχισμένοι. Έτσι λοιπόν ήρθε αυτό το μεγάλο φορτηγό, που πήρε όλα τα ανακυκλώσιμα υλικά και τα πήγες στο εργοστάσιο. Εκεί τους περιποιήθηκαν τους έπλυναν τους έφτιαξαν τους έκαναν καινούργιους και τους μετέφεραν ξανά πίσω στα ράφια από το σούπερ μάρκετ. Τότε όλα τα υλικά αυτά ήταν τόσο χαρούμενα και τόσο ευτυχισμένα. Τέλος τα υλικά αυτά ηξέραν το δρόμο που έπρεπε να ακολουθούν ώστε να είναι πάντα ευτυχισμένα. Άρα είναι καλό να μην πετάμε κάτω τα σκουπίδια αλλά να τα πετάμε στους σωστούς κάδους.

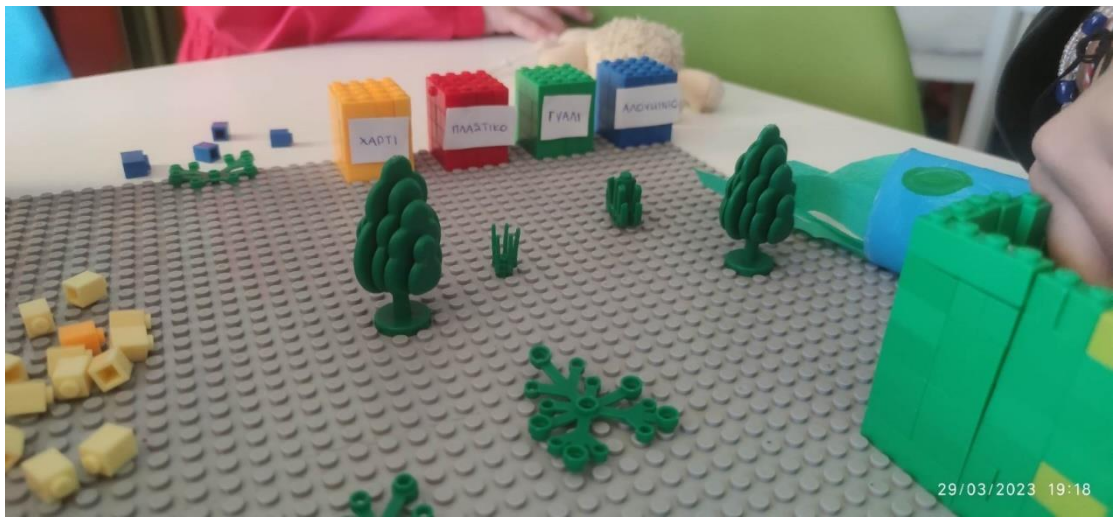
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

Φωτογραφίες κατά την κατασκευή με lego

Φωτογραφίες κατά την αναπαράσταση της ιστορίας

